

ČASOPIS CENTRA ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA

KULTURA MIRA

BROJ 12 / GODINA 18

OSIJEK 12 / 2018

TKO SU NAMA MIROTVORCI

• DESET GODINA HRVATSKE NAGRADE ZA MIR •

Sadržaj

- 4 ŠTO JE NAMA MIROVNA NAGRADA
„KRUNOSLAV SUKIĆ“ ... Goran Božičević
- 6 TKO SU TI LJUDI MIROTVORCI ... Goran Božičević
- 8 Snaga bez obilježja ptice grabljivice
– KRUNOSLAV SUKIĆ ...Katarina Kruhonja
- 10 Prikaz publikacije:
HRVATSKA NAGRADA ZA MIR ... Milan Ivanović
- 12 POSLJEDNJA VREMENA ... Jadranka Brnčić
- 14 Intervju: LADISLAV BOGNAR
- prvi laureat Nagrade „Krunoslav Sukić“ ... Maja Celing Celić
- 18 VUKOVAR
- medijske bombe svuda unaokolo ... Barbara Matejčić
- 22 VUKOVAR – mjesto mira i dijaloga ... Lana Mayer
- 24 IZVAN EHO-KOMORE:
nenasilje kao višeglasje ... Vesna Janković
- 27 TKO SU NAMA MIROTVORCI
- Franjo Starčević ... Nada Glad
- 30 Intervju: VESNA ZOVKIĆ
- šutnja: od zlata do suučesništva ... Vuk Tešija
- 32 GUANGZHOU ... Nikola Biliškov
- 34 Priznanje „Krunoslav Sukić“ Luki Omanu ... Hrvoje Jurić
- 36 ZA DIJALOG U KONTEKSTU OTPORA DISKRIMINACIJI
I ISKLJUČIVANJU – podsjećanje na nenasilje ... Ana Raffai
- 40 POVJERENJE ... Zoran Grozdanov i Nebojša Zelić
- 42 Forum MIROTVORNA ŠKOLA
- Nenasilje počinje sa mnom ... Sonja Kersten i Igor Đorđević

KULTURA MIRA

Naslovnica
Ivan Doroghy, 2009.
logo plakete
Nagrade „Krunoslav Sukić“

Časopis
Centra za mir, nenasilje i
ljudska prava-Osijek

ISSN 1332-7240

Izdavač
Centar za mir, nenasilje i
ljudska prava-Osijek

Trg A. Šenoa 1
31 000 Osijek
Hrvatska
tel/fax + 385 31 206 886

e-mail
centar-za-mir@centar-za-mir.hr

web
<http://www.centar-za-mir.hr/>
<http://krunoslav-sukic.centar-za-mir.hr/>

Uredništvo
Katarina Kruhonja

Lektura
Zrinka Košta

Oblikovanje i tisak
Grafika

Naklada
200

Tekstovi objavljeni u
KULTURI MIRA mogu se
prenositi

Tekstovi, uredništvo
i tisak dobrovoljni su prilozi
autora i Grafike

RIJEČ UREDNICE

5 je do 12 – moram predati uvodnik našem Davorinu u Grafici da bi ovaj, tematski broj časopisa Centra za mir-Osijek, ugledao svjetlo dana do svečanosti povodom desete obljetnice Nagrade za promicanje mirotvorstva, nenasilja i ljudskih prava „Krunoslav Sukić“. Ostavljam po strani misli (a i treba im još vremena) koje danima prebirem, posebno nadahnuta čitanjem članaka koje sam prikupljala i uređivala. Znam da nam treba vrijeme za promišljanje kako dalje – jer ne izgleda dobro. Mislila sam – o tome ću pisati!

No, treba nam i vrijeme zahvale!

Neka to bude danas - riječi zahvale za ono čemu se nisam usudila nadati, a događa se; Krunina Nagrada postaje naša, postaje mirovna nagrada i mjesto je okupljanja,

ohrabrenja, proslave... povezuje ljude, svaki doprinos vrednuje i slavi. I pridonosi da se tema od najveće važnosti za Hrvatsku, Europu, svijet i naš planet u cjelini – održi mir, uvodi u javni prostor.

Hvala laureatima na onome što jesu i što rade! Hvala svima koji su prepoznali vrijednost ljudi oko sebe i uložili svoje vrijeme, trud i ljubav da ih nominiraju! Hvala Ljerki, Lidiji, Branki, Nataliji, Hadži, Goranu, Franki, Zoranu, Dragi, Ottu i Lani i mnogim drugima koji su učinili da ova Nagrada živi i raste.

Mislim da bi Kruno bio, na svoj skroman način, zadovoljan. I vidim ga razdraganog – kao na ovoj fotografiji! I to me čini radosnom!

To želim i Vama!

Baš zato što je znao biti duboko potresen i razočaran i zaustavljen u mucu

Katarina Kruhonja

ŠTO JE NAMA MIROVNA NAGRADA „KRUNOSLAV SUKIĆ“

Piše Goran Božičević, Odbor Nagrade

Ova je Nagrada iskoračila iz zatvorenosti hrvatskoga društva, napravila je ono čemu se nismo usudili nadati, nadrasla nas je sve jer drugačije ne bi ni preživjela. Morala je rasti, okupiti mirotvorne škole, knjigama se otvoriti, višestruke dobitnike proglasiti, preko granica državnih ruku pružiti.

Napisati ili reći, kako ti je prijatelj postao sinonim za važnu Mirovnu nagradu, njeno samo ime, Nagrada sama, teška je stvar. Ne zbog Nagrade, ona je već velika a opet ljudski mala, baš kako treba, svjetla, topla, grije nas cijelo desetljeće, teško je zbog prijatelja kojeg nema.

No ja znam Krunu: sretan i ponosan na nas, nijeće ikakvu

njegovu zaslugu, ne dolazi u obzir da je on sam uspjehu naše zajedničke Nagrade doprinio. Razumijem ga i ne slažem se s njim, no on je, kao i mnogo puta, ispred mene, zna bolje.

Ne mogu vjerovati da sam ostao u Odboru Nagrade cijelo desetljeće, nekako mi to ne zvuči dobro, poput onih

koji zasjednu u 'fotelju' pa se ne miču, a godine prolaze. Razmišljam zašto je to tako, odgovor pronalazim u Kruni, u povezivanju s njim preko Nagrade, u provjeri: Jesmo li na pravom putu? Koliko smo zatvoreni u šablone, u sebe, vidimo li da se Svijet mijenja. Krunina je Nagrada poput godišnjeg sistematskog pregleda, ne toliko svega onoga vrijednoga koje ljudi oko nas rade za mir, koliko vlastitih procesa, unutar sebe samoga, mjera okoštalosti, vitalnosti duha, spremnosti da se mjenjamo iako ili baš zato jer starimo. Nalazim se s druge strane Nagrade, u Odboru, pa niti znam, niti ću osjetiti kako je to biti dobitnicom, cijena je to časnog zadatka kojeg sam se prihvatio. Svakako želim laureatima da se osjećaju veliki, važni, ponosni na sebe, na ljude oko sebe koji su ih i još ih uvijek podržavaju, da se raduju podignute glave. Ne zato jer su dobili (neku) Nagradu ili Priznanje, već zbog svega onoga što iza nje stoji mnogo. Mnogo godina rada na rubu Sizifovog, mnogo viđene, saslušane patnje, mnogo osobnih kriza, dilema, propitivanja, mnogo suprotstavljanja moćnim obrascima, ponašanjima, ljudima, institucijama, mnogo vjere da mirovni rad ima smisla, vjerojatno više nego ikad u vrijeme kada se planeta ubrzano mijenja, kada su nam istinske vrijednosti brige za život, za svaki život, za dostojan svaki život izmakle, zanemarene, kao kolateralna šteta nestale. Nije ovo humanitarna Nagrada iako ima mnogo i takvoga rada sadržanoga, ovo je Nagrada za promjenu, za transformaciju odnosa među ljudima, za bunt protiv nepravde, za borbu protiv

Hydre, kako nas je učio drugi nedostajući prijatelj Adam Curle, za rast Života u najboljem smislu.

Ovo JEST vrijedna Nagrada i uspjela je to još više postati u proteklom desetljeću zbog svih koji su nominirali, svih nominiranih i svih Laureata. Razmišljam, pa kako smo onda ostali van svjetla reflektora, van društvena glamoura, još uvijek nepoznati mnogima? Umjesto brige i tuge, dolazi mi osmijeh, kao da mi Kruno objašnjava: "Nagrada ne može živjeti izvan ovoga društva." Znam no nije se loše podsjetiti. Živimo u društvu i vremenu koje mirotvorce priznaje tek kada ih stvarno upozna, a za to upoznavanje najčešće nema ni vremena ni volje, uvijek ima prećih stvari, površnijih, lažnim sjajem prekrivenih.

Zato nisam u pravu, ova je Nagrada iskoračila iz zatvorenosti hrvatskoga društva, napravila je ono čemu se nismo usudili nadati, nadrasla nas je sve jer drugačije ne bi ni preživjela. Morala je rasti, okupiti mirotvorne škole, knjigama se otvoriti, višestruke dobitnike proglašiti, preko granica državnih ruku pružiti. Znaš Kruno, imamo tvoju Nagradu i to je jako lijepo. Sada nas ona vodi, mi se pravimo da to nije tako a uživamo ju slijediti, rasti zajedno s njom, s Tobom prijatelju.

A opet koliko god da je izrasla, mogu i želim pokazati kako je u srcu ostala ista, baš kako je i na prvoj dodjeli rečeno, i ništa neću iz toga mog prvog obraćanja izbrisati.

HNK u Osijeku: svečanost dodjele Nagrade „Krunoslav Sukić“ postalo je mjesto okupljanja, ohrabrenja, zahvale i proslave

TKO SU TI LJUDI MIROTVORCI

Goran Božičević, izlaganje na svečanosti prve dodjele Nagrade, 10. prosinca 2009.

Živimo u društvu i vremenu koje mirotvorce priznaje tek kada ih stvarno upozna, a za to upoznavanje najčešće nema ni vremena ni volje, uvijek ima prećih stvari, površnijih, lažnim sjajem prekrivenih.

Postavlja se pitanje - TKO su ti ljudi mirotvorci?

Postavlja se pitanje - TKO su ti ljudi mirotvorci? Mirovni aktivisti. Koje danas slavimo. Ili možda točnije – počinjemo ih javno priznavati u Hrvatskoj. Jer dosad nismo. Trebam reći par riječi o Kruni, čovjeku čije ime nosi ova nagrada. Kako i što poručiti nekim ljudima koji ne znaju, mladima, onima koji dolaze bilo iz sutrašnjeg vremena ili iz nekog ne-mirovnjačkog prostora.

Što to znači kad kažemo da ova nagrada nosi ime Krunoslav Sukić? Osnivač Centra za mir?

Akivist koji se dosljedno zalagao za zaštitu i promociju ljudskih prava? Prigovarač savjesti?

Filozof?

Profesor, aktivist, humanist?

Nemojte me krivo shvatiti kad komentiram sve to s: Irelevantno

Ispravka navoda – shvatite me kako želite i hoćete.

Naljutite se. Budimo svoji.

Jer nas to približava Kruni.

Zar hoćemo reći da je recept ovaj: Osnujte mirovnu organizaciju koja se bavi i ljudskim pravima a sve to još i nenasilno. Neka ta organizacija izraste u nešto stvarno veliko i vrijedno. Neka taj rast bude prirodan ali ne i lak. Radite neumorno i dosljedno, educirajte sebe i druge, razmišljajte.

I?

I što?

Tada postajete velikan čije će se ime štovati, bar među onima koji znaju štovati prave vrijednosti?

Ne postajete.

Pijesak vam dužim i dajem vam ga. Ali treba još nešto. Da ne bude zabune

– svakako jeste velikani time što tako živite i radite. U svijetu kakvom danas živimo to je i više nego izuzetno postignuće.

Ali da bi vaše ime davalo sjaj nagradi, dodatni sjaj nekim drugim velikim ljudima, ne mogu vam dati recept za to. Svi recepti kojih se mogu sjetiti su banalni. Oni zvuče smisljeno ali su lišeni bitka. Ne valjaju.

**Rezistentnost:
bio je loš u svijetu
projekata...kao što je
i sokol loš u trčanju**

Mogu vam reći zašto sam se ja divio Kruni. Zašto je ova nagrada sjajnija nego što mnogi od nas to vide, zašto sam sklon povjerovati da nam ga je Bog uzeo jer mu je Kruno trebao za neki viši smisao, koji mi možda danas i ovdje tek pokušavamo počinjati dokučiti. Pred šest godina intervjuirao sam tridesetak ljudi na temu suočavanja s prošlošću u Hrvatskoj. Iznimni ljudi, liderice i lideri civilne scene ali i šire. Pametni, hrabri, educirani, elokventni.

Mi danas ovdje vjerojatno – uostalom to smo tako i nazvali, proklamirali, obznanili – slavimo aktivistice i aktiviste, ljudskih prava, izgradnje mira, mirovne edukacije, sindikalne, studentske, nenasilne akcije i koje sve nazive i etikete

koristimo. Neću proturječiti tome. No neću se ni složiti.

Jer ako bi samo o tome bila riječ, niti bi ova nagrada imala naročito smisla, niti bi ga imao naš sav rad, niti bi obraz naš čist pred Krunom bio.

Jer Kruno – iako jeste bio sve to što upravo pobrojah – bio je nešto drugo. Bio je Čistač. Neumorni Čistač. Nasmijani. Vrhunski. Neprepoznat, naravno, no to ga nije smetalo. Čistač onih staza koje sve nas povezuju sa Smislom. Netko će reći s Bogom, netko će reći sa Svjetlom, netko će reći s Transcedentnim. Ja znam samo da su to staze koje nas vode do Tamo Gdje Znaju Sve o Nama, a mi ne znamo ništa o njima.

Kruno je bio briljantan Čistač. A te staze ne samo da su skrivene nego ih svi mi stalno prekrivamo hrpama smeća, besmisla i nesmisla i nasilja, praznih riječi i ne značenja, pretvaranja, lice-mjerstva, arogancije, lažnim idolima, nepotrebnim svačim.

Kruno je bio jedan od onih koji su našu vezu sa Smislom održavali stalno, neumorno, s radošću.

Kao uostalom i svi nominirani za nagradu koja nosi njegovo ime. Kao da vidim ogromnu nevidljivu ruku i kažiprst koji je uperen u sve nominirane ove godine. Nevidljiv naravno jer nije pristojno pokazivati prstom u ljude.

A mi danas upiremo prst u Zdenku, Jaroslava, Anu i Otta, Nezavisnu Studentsku Inicijativu. Upiremo prst i u Ladislava kojega smo ove godine odabrali kao prvog u nizu prepoznatih Čistača.

I ja sam danas sretan, jako sretan. Ispunjen. Jer vidim svog prijatelja kako nas

gleda i nasmiješen je. Dugo nam je trebalo ali počinjemo.

Vidim ples raznobojnih reflektora koji danas razigrano prelaze po svim našim slavljenicima danas.

Prepoznajem te reflektore jer su Krunitih ruku djelo.

Prvi je **Rezistentnost**. To vam znači da u Svijetu nevladinih udruga danas više

I poruku nam je prenio. Nismo slobodni.

nema nikoga tko nije blizak s projektima, projektnim prijedlozima, ciljevima, planovima, strategijama, metodologijama, korisnicima, očekivanim rezultatima i koječim.

A Kruno nije bio blizak. Nije. Bio je loš u svijetu projekata, organizacijskog razvoja i koječega. Bio je loš, da. Kao što je i sokol loš u trčanju. Pa nam nikome ne pada na pamet da kažemo za sokola da loše trči. A trči loše. Kruno je bio jedna od zadnjih nada naših četiri generacija – jedan od rijetkih Čistača ili Mirotvoraca ako hoćete koji se nije dao ukalupiti. Nije. Možemo li danas to prepoznati konačno kao snagu?

Drugi je **Prisutnost**. To je onaj koji oslikava moment kad je Kruno na sastanku. Na tom je sastanku i mnogo kolegica njegovih, aktivistica, žena. I još jedan muškarac, recimo da je političar, nije važno, na primjer. I u jednom trenutku Kruno kaže tom gospodinu: „Molim Vas da se prestanete samo meni obraćati. Imam dojam da sam ja za Vas jedini osim vas na ovom sastanku. Molim Vas obraćajte se i mojim kolegicama.“

Treći je **Čistač**, pod krinkom **Zafrkanta** koju mnogi vide kao masku **Provokatora**. To je kad Kruno na velikom sastanku mirovnjakinja i mirovnjaka iz Hrvatske počne govoriti srpski. Da, srpski. Iz čista mira. Bude tu i smijeha naravno i nelagode i zbunjenosti. A Kruno priča srpski. I prestane uskoro jer shvaća da smo mi svi daleko iza njega. Kaže. „Tako dugo nisam pričao srpski.“ I poruku nam je prenio. Nismo slobodni. Nismo, a pretvaramo se da smo slobodniji nego

što jesmo. I sami se zatvaramo. Ne trebaju nam vanjske prisile.

Četvrti je **Svečani**, samo Krunin i moj, kada nas dvojica u pidžamama do sitnih jutarnjih sati, gledajući kroz prozor kuće prijateljice Margarete snijegom prekriveni praznični Stockholm i veseleći se što jednu isto ovakvu ali malo drugačiju veliku nagradu dobivaju baš naše Katarina i Vesna, mi razglabamo o svemu i svačemu. Ili ne. Kad bolje razmislim ne baš o svemu i svačemu. Sve se oko Smisla, Života, Mira i Nemira vrtilo. Hm.

Sami bacamo štošta na staze koje nas vode do Smisla.

Zato sam ja danas ispunjen jer sam s Čistačima i Čistačicama. Vrhunskim.

Jer me Kruno doveo danas da upoznam konačno velikog Jaroslava, zagrlim neumornu Zdenku, ponosno vam kažem da sam i obožavatelj i prijatelj Ane i Otta i da mi je lakše živjeti u zemlji u kojoj postoji ovakva Nezavisna Studentska Inicijativa.

I da još pamtim svoju patnju, muku i znoj kada me Ladislav u Pakracu 1993. na radionici tjerao da napišem svoje dobre osobine, kvalitete.

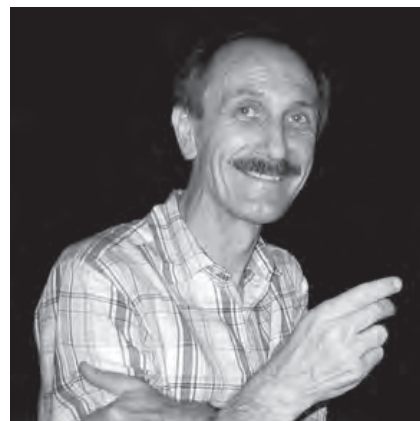
A to nam je svima tako teško nije li? Priznati da

Najveći naš strah nije da smo nedorasli. Najveći naš strah je da smo moćni preko svake mjere.

*Svjetlo naše a ne tama naša
Je ono čega se bojimo najviše.*

Citat **Marianne Williamson**

Hvala vam svima Čistačice i Čistači, prijateljice i prijatelji ne samo meni jako važnog Centra za mir, svima vama danas ovdje Kruni u čast okupljenima. Danas vidim neke staze. Mnogo jasnije. Zbog vas. A treba mi to ovih dana, vjerujte. Svima nam treba, zato nam je ova nagrada jako važna. ■

Krunoslav Sukić
- sve se oko Smisla, Života, Mira i Nemira vrtilo.

Od svih tih intervjuja, najviše me se dojmio intervju s Krunom. Dragim kolegom. Prijateljem. Sjećam se da sam zinuo kao malo dijete slušajući ga.

„Dakle, nedvojbeno je da imamo potrebu, mnogi od nas, uključujući i mene osobno, da se s tom prošlošću suočimo na način koji bi bio nov ili možda više od tog suočivanja s prošlošću da to suočivanje bude javno jer ja se na način koji je moj vlastit mogu svakodnevno sam u sebi suočiti. Ono što ja imam problem što se moj način suočivanja s prošlošću kosi sa onim koji se samorazumjeva kao neupitan, kao nacionalno korektan, nacionalno afirmativan. Ja imam osjećaj da je problem sa onima čija je priča osebjna, vlastita, i koji onda pritom mnogo ne mare hoće li ta priča se uklapati u neke zadane obrasce kolektivnih sjećanja i kolektivnih suočivanja. Dosta tih ideologijom i vladajućim političkim konjunkturama osiguranim, nametnutim obrascima suočivanja s prošlošću. Rekao bi da je ta potreba kudikamo prisutnija na onome što zovemo razinama društvenosti za razliku od razine koju možemo zvati političkim razinama ili razinama države. Mislim da je tu najveći problem. Mi smo nacija u razumjevanju a nasuprot proširenom samorazumjevanju zapravo vrlo mlada nacija ili, u jednoj varijanti koja zvuči bolnije za nacionalni ponos, mi smo zakašnjela nacija. Tako da bojim se da suočivanje s prošlošću koje bi trebalo biti sadržajno realistično, dakle vidjeti sebe kao pojedinca, skupinu, obitelj, porodicu i sebe realistično. To je problematičnije upravo stoga što smo u tolikoj mjeri odvezani po diktatu nacionalne povijesti...“
(po transkriptu Intervjua 17.2. 2003. rađenog za QPSW)

KRUNOSLAV SUKIĆ

– snaga bez obilježja ptice grabljivice

Katarina Kruhonja

Članovi i članice Centra za mir – Osijek su na skupštini 2009. g. donijeli odluku o pokretanju mirovne nagrade koja će nosi ime jednog od svojih suosnivača Krunoslava Sukića – Nagrada za promicanje mirotvorstva, nenasilja i ljudskih prava „Krunoslav Sukić!

Krunoslav Sukić je rođen u Osijeku, 15. lipnja 1952. godine. Tu je završio osnovnu školu i gimnaziju. 1976. godine je završio studij komparativne filozofije u Zagrebu. Bio je osoba širokog, enciklopedijskog znanja.

Radio je kao profesor u Osijeku, Belom Manastiru, Valpovu, te kao novinar u „Glasu Slavonije“ i radio Osijeku.

1973. godine je pristupio Savezu komunista Hrvatske/Jugoslavije. Tijekom 1979. godine radio je u osječkom Savezu socijalističke omladine na vođenju Marksističke tribine mladih. Savez komunista je napustio 1980. godine – kako je sam rekao „nakon osvjedočenja da se tamo ne proizvodi alternativno zajedništvo svuda uokolo nazočnom otuđenju, nego to otuđenje samo.“

Od 1980. do 1986. radio je kao profesor u Belom Manastiru. Pokušaj da eksplicite politizira svoj nastavnički rad rezultirao je disciplinskim i sudskim procesom, gubljenjem posla i, unatoč tomu njemu važnim, osvješćenjem nekih aspekata totalizirajućeg ideologij-skog, političkog i društvenog procesa.

Od tada intenzivira svoj studij filozofijsko-političke literature i on ga zao kuplja sve do tragične smrti u 56-oj godini njegova života.

1991. godine je Krunoslav Sukić, zajedno sa nekolicinom intelektualaca

okupljenih oko pitanja mogu li ikako pridonijeti prekidu rata, uspostavljanju mirovnog (političkog) rješenja sukoba te građenju trajnog mira i demokracije, sudjelovao u stvaranju ideje i osnivanju, a kasnije, djelovanju, Centra za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek.

Kruno Sukić govorio je o odgovornosti pojedinaca/ki, građana, i države za zaštitu i puniju realizaciju ljudskih prava – onih temeljnih pa do očuvanja

**Težim
govoriti istinu
i ostvariti je
s radošću**

svih stvorenja. Razlagao je na koji način politika utječe na sve aspekte života svakog člana/ice zajednice. Svjestan je odgovornost za političku moć koju nosi pojedinac/pojedinka i koja može biti pokretačem, pomagačem i/ili nositeljem i osobnog razvoja i demokratskih, nenasilnih pozitivnih društvenih promjena (ili obrnuto). Živio je ozbiljno prihvaćajući tu odgovornost. Zajednica kojoj teži, i za koju se zalagao, se temelji na kulturi uvažavanja života, odricanja od nasilja svake vrste, čine je ljudi spo-

sobni slušati da bi razumjeli potrebe, ideje i kreativnost drugih a solidarnost je njihovo spontano nagnuće, prirodu uvažavaju kao dio čovječanstva, zapažaju i dive se ljepoti života.

Iz takve širine, i sa otvorenim umom i srcem, Kruno Sukić je bio okosnica promišljanja vizije i propitivanja zadaće na koju se je svakodnevno, pod pritiskom turbulentnih ratnih zbivanja, odlučivala mala grupa mirovnjakinja i mirovnjaka. Bio je aktivistički angažiran u nenasilnom otporu kršenju ljudskih prava, istjerivanja ljudi iz stanova. Kao prvi tajnik Centra za mir – Osijek primao je brojne posjete mirovnih organizacija iz cijeloga svijeta i sudjelovao u provedbi jednog od prvih projekta povezivanja Hrvatske i Europe – 1993. godine je u suradnji sa poglavarstvom Grada Osijeka i gradova Wageningen iz Nizozemske osnovana prva Agencija lokalne demokracije Vijeća Europe u ratnom Osijeku.

Neposredno nakon operacije „Bljesak“ u zapadnoj Slavoniji vodio je projekt promocije i zaštite ljudskih prava i koordinirao Koordinacijom organizacija za zaštitu i promociju ljudskih prava u Hrvatskoj – aktivisti desetak organizacija iz Hrvatske su svojom prisutnošću na terenu i suradnjom sa civilnom policijom te ljudskom i pravnom pomoći pridonijeli skrbi za preostalo civilno stanovništvo i prevenciji kršenja ljudskih prava nakon vojne akcije.

Sudjelovao je u osnivanju GONGA i biciklom odlazio u Baranju na nadgledanje prvih lokalnih demokratskih izbora u Podunavlju. Bio je podrška nastajanju i razvoju različitih građanskih inicijativa u gradu i regiji. Bez njega nije prošlo niti jedno prikupljanje potpisa ili javno okupljanje. Jednostavno, Kruno je bio dio svih ključnih akcija i aktivnosti Centra za mir koje su postupno prerastale u programe, nacionalne i regionalne mreže organizacija civilnoga društva prepoznatljive u Hrvatskoj, regiji i u svijetu.

Zadnjih nekoliko godina bio je dio nacionalnog tima koji prati suđenja za ratne zločine i njihov utjecaj na individualne i društvene procese suočavanja s prošlošću.

Bio je član uredništva časopisa Kultura mira.

Iako mu to nije uža struka bavio se lekturom. I tome je poslu pristupao pomno njegujući vrijednosti civilnoga društva – njegovo posebno nagruće i ljubav prema jeziku iskazuje se i posebnom pažnjom kako govorom ne podupirati predrasude, isključivost i govor mržnje.

Zašto je bio tako malo vidljiv na političkoj i društvenoj sceni? Zato što je poslu na koji je prionuo pristupao na njemu svojstven način – studirajući povijest, političke znanosti, crkvu i čovjeka u crkvi, nenasilne revolucije i ljude koji su ih nadahnjivali. S puno pažnje je u tisku pratio javnu riječ političara, intelektualaca i politički utjecajnih osoba. Njegovo znanje, njegovo filozofijsko i politološko promišljanje bilo je raspoloživo – no, danas znamo, moglo je biti bolje razumljeno i bolje prihvaćeno.

Ne tako rijetko Kruno je iskazivao nezadovoljstvo zbog nemoći pred kulturom nasilja i prevladavajućoj totalitarnoj logici, nekada i očaj pred zadatkom koji si je postavio kao pojedinac i koji, po njegovu razumijevanju, ima civilno društvo i mirovni pokret.

Krunoslav Sukić je 1991. godine, zajedno sa nekolicinom intelektualaca okupljenih oko pitanja mogu li ikako pridonijeti prekidu rata, uspostavljanju mirovnog (političkog) rješenja sukoba te građenju trajnog mira i demokracije, sudjelovao u stvaranju ideje, osnivanju i djelovanju Centra za mir, nenasilje i ljudska prava - Osijek. Unatoč ratu i oskudnom znanju o civilnome društvu, a još oskudnijem iskustvu civilnoga društva, Sukićevi teoretski uvidi, njegov životni put traganja za političkim alternativama one s kojom nije bio zadovoljan i, nadalje, njegovo nagruće ka razumijevanju, spoznaji, jasnoći i istini bili su vodilje u promišljanju o tome kako odgovoriti na nasilje i kako graditi alternativno zajedništvo. Njegovo je obrazovanje, znanje i djelovanje bilo motivirano prepoznavanjem i uvažavanjem dostojanstva, integriteta i prava svakog čovjeka, pa i šire – svakog živog bića i svega stvorenoga.

Nikada se nije libio postavljati pitanje smisla intervencije na koju smo se, sa te civilno-društvene razine, odlučivali u konkretnoj situaciji. Zapravo, stalno je na to pitanje odgovarao. Bio je to dio njegova načina. Kao i rijetke, šture pohvale koje je, ipak, znao izreći u odnosu na doprinos civilnoga društva – pojedinaca i pojedinki, građanskih inicijativa i udruga u Hrvatskoj i regiji u procesima demokratizacije. Bio je zadovoljan i, na njegov skroman način, ponosan što je dio tog pokreta.

Za svoj je životi moto jednom prilikom rekao: „Težim govoriti istinu i ostvariti je s radošću“.

Nastradao je u prometnoj nesreći 3. listopada 2008. na povratku sa popodnevnog kupanja na lijevoj obali Drave. U svojoj bilježnici ostavio je kafkijanski zapis zalaska sunca koji je promatrao. Kao dodatak onom što je svakom od nas već nebrojeno puta, pri svakom susretu, darivao. No, ostavio je i puno svojih detaljnih zapisa – naslijeđe koje će tek nama užurbanim aktivistima, ali i drugima, poslužiti da se ne zaborave prvi koraci i sigurnije čine buduću zajednicu. ■

Logo plakete Nagrade „Krunoslav Sukić“ izradio je njegov prijatelj prof.dr.Ivan Doroghy naglašavajući da prikazuje pticu koja ima snagu dosegnuti visine ali nema niti jedno obilježnje ptice grabljivice

Prikaz publikacije:

HRVATSKA NAGRADA ZA MIR

Piše Milan Ivanović

Deset godina mirovne Nagrade „Krunoslav Sukić“ prilika je da se Centar za mir - Osijek koji je utemeljio Nagradu osvrne i unatrag i prema njenoj budućnosti

Deset godina mirovne nagrade mali je jubilej za jednu nagradu, ali u okolnostima jugoistočne Europe - gdje su sve zemlje, osim Grčke, još uvijek u procesima postsocijalističke tranzicije - to je, ipak, veliki jubilej. Ujedno je to prilika da se osvrne unatrag – da se vidi i analizira razvojni put Nagrade. Isto tako to je i povod da se osvrnemo oko sebe radi uvida - kako je to kod drugih. Nakon tog osvrtnja i provednih analiza nastala je knjiga „Hrvatska nagrada za mir“.

Sažetak knjige

Mir kao temeljni uvjet života i razvoja

Mir je temeljni uvjet (dobrog) života (svih) u zajednici i njenog održivog razvoja – bez mira nema održivog razvoja, a bez održivog razvoja nema mira; to je polazni stav naše analize, a koji kao temeljna pretpostavka budućnosti postaje platformom svih demokratskih građanskih društava i međunarodnih međuvladinih organizacija. Ovaj je društveni okvir nastao i postavljen je u intelektualnim (uključujući aktivističke), političkim, kulturnim i gospodarskim krugovima razvijenih zemalja, a na temelju naučenih lekcija povijesti i interakcijom s iskustvom zemalja u razvoju.

Izgradnja mira, zapravo društva utemeljenog na kulturi mira, je složen i dugotrajan proces s mnogo međuzavisnosti u društvenim procesima i njihovim akterima. Na međunarodnoj međuvladinoj razini (u sekularnom svijetu), kao i u svim religijskim zajednicama i crkvama na svijetu (na vjerničkoj razini) provodi se na stotine projekata izgradnje mira, edukacije za mir, razvoj kulture mira te donose brojne rezolucije i drugi politički akti – što svjedoči o mirovnim nastojanjima u svijetu.

Pregled povijesti nastanka nagrada za mir u svijetu

U prvom dijelu knjige daje se kraći pregled povijesti nastanka nagrada za mir u svijetu i prikazuju neke od najvažnijih mirovnih nagrada na svim kontinentima s naglaskom na izbor važnih/poznatijih u europskim zemljama te posebna analiza stanja u zemljama postsocijalističke tranzicije. U građanskim zemljama Zapadne Europe (termin korišten do pada Berlinskog zida) postoji na desetine, čak stotine mirovnih nagrada – i problem je bio odabrati koje nagrade prikazati. Za zemlje Jugoistočne Europe - počevši od Mađarske i Rumunjske preko Bugarske, Grčke, Albanije do

svih zemalja nastalih raspadom SFRJ – problem je bio utvrditi postoje li u tim zemljama uopće i dodjeljuju li se nagrade za mir. Pokazalo se kako je postojanje domicilnih mirovnih nagrada svojevrsan indikator kvalitete izgradnje mira, odnosno to je ilustracija razine ne samo kulture mira, već kulture kao civilizacijskog fenomena i kao jednog od temelja građanskog društva. Za Hrvatske prilike prikazan je nastanak mirovne Nagrade „Krunoslav Sukić“ i njezin organizacijski okvir koji se, unatoč tome što je Nagrada već priznata u javnosti, još uvijek ponajviše oslanja na volonterske napore mirovnih aktivista.

1 Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, UN Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015

Ugled koji je Nagrada „Krunoslav Sukić“ stekla leži u bogatstvu izvrsnosti i posvećenosti njenih dobitnika i dobitnica

Nagrada za mir „Krunoslav Sukić“

U drugom dijelu knjige daje se prikaz svih dobitnika:

- (a) Nagrade „Krunoslav Sukić“;
- (b) Priznanja „Krunoslav Sukić“ za rad u lokalnoj zajednici, nenasilnu akciju godine i slične aktivnosti kao i posebna priznanja;
- (c) Priznanja „Krunoslav Sukić“ KNJIGA GODINE; (d) Priznanja „MIROTVORNA ŠKOLA“.

Ovdje se može uočiti nekoliko bitnih činjenica: (1) početna ideja osječkog Centra za mir o nagradi za mir kreativno se dograđivala i Nagrada se razvila, u svom punom profilu, do kulturno-mirovne razine koja je u okvirima razvijenih građanskih društava Zapadne Europe; (2) broj i kvaliteta nominacija za Nagradu i priznanja - iz godine u godinu - su u porastu kao što se i u prostoru širio krug predlagača i predloženih na područje cijele Republike Hrvatske i postupno na regiju; (3) početna ideja koja se mogla činiti ambicioznom tijekom godina se realizira – Nagrada „Krunoslav Sukić“ postala je prepoznatljiva nacionalna Mirovna nagrada - ne samo po mjestu boravišta i djelovanja laureata (široj Hrvatske), već i po značaju i društvenim ulogama dobitnika ove Nagrade; (4) ona je nacionalna nagrada lokalno utemeljena i prepoznatljiva je i kao „osječka mirovna nagrada“ jer je izrasla iz lokalnog mirovnog aktivizma koji je dao važan doprinos završetku rata procesom mirne reintegracije pro-

stora i ljudi hrvatskog Podunavlja; (5) uz navedeno, široki mirovni horizonti Odbora za dodjelu Nagrade kao i Fonda „Krunoslav Sukić“ i njihovo građansko i europsko poimanje kulture mira polako, ali sigurno, vode Nagradu „Krunoslav

Bez mira nema održivog razvoja, a bez održivog razvoja nema mira

Sukić“ u međunarodne okvire tako da će ova Nagrada dobiti međunarodni značaj - kao što to ima veliki broj mirovnih nagrada iz zapadnoeuropskih zemalja (npr. Drezdenska nagrada za mir, Aachenska mirovna nagrada i druge).

Zaključna razmatranja

U trećem dijelu knjige - Zaključna razmatranja – daju se zaključci analize: kako promicati pravedna, mirovna i inkluzivna društva; kako mirovne organizacije daju značajne priloge izgradnji građanskog društva u Hrvatskoj; pojašnjava se koncept mirovne nagrade kao društvenog projekta te se daju preporuke za budućnost.

Kultura mira razvija se kao protuteža neuhmanom i nasilnom društvu (društvu koji se temelji na dominacijom - moći „nad“ - i podržava i biva podržavano strukturalnim nasiljem

Postojanje domicilnih mirovnih nagrada svojevrsan je indikator kvalitete izgradnje mira

na kojem se onda razvija autoritarna ili totalitarna država). Ona (kultura mira) sastoji se od vrijednosti, stavova i ponašanja koji potiču društvenu interakciju i dijeljenje temeljeno na načelima slobode, pravde i demokracije, na načelima poštovanja i unapređivanja realizacije svih ljudskih prava, građanske tolerancije i solidarnosti, na načelima koje odbacuje nasilje; ovdje se nastoji kroz nenasilno djelovanje i

društveni dijalog spriječiti eskalacija sukoba u nasilje i potaknuti rješavanje uzroka u korijenu, a uz primjenu postulata pravne države. To onda postaje jamstvo za ostvarivanje svih građanskih prava i za sudjelovanje najvećeg dijela građana u razvoju društva. Na takvim temeljima se, onda, može uspješno razvijati privreda koja, potom u međuzavisnosti, unapređuje društvo i kvalitetu života svih njegovih članova. Takva praksa i primjeri takvih društava nalaze se već na nekoliko stotina kilometara (pa sve do kraja kontinenta) sjeverno od Zagreba.

Knjiga se preporučuje kao obvezna lektira za sve profesionalne političare i zaposlenike u lokalnoj i državnoj upravi u Republici Hrvatskoj; ostali slojevi društva knjigu će čitati i bez nametanja „obvezne lektire“.

POSLJEDNJA VREMENA

Piše Jadranka Brnčić

Sve ovo što se događa u naše dane u našem ljudskom svijetu tek je početak kraja. Ili početka – ovisi o nama. O našoj budnosti.

Živimo u posljednja vremena. Ne zato što će uskoro biti kraj čovječanstvu – premda bi se i to moglo dogoditi – nego zato što je naša čovječnost na ozbiljnom ispitu. A sve ovo što se događa u naše dane u našem ljudskom svijetu tek je početak kraja. Ili početka – ovisi o nama. O našoj budnosti.

Nije najstrašnije umrijeti, pa čak ni smrću kao rezultatom tuđega nasilja, nego je najstrašnije umrijeti s onom istom klicom nasilja u srcu koja je nasilnika dovela do toga da počini nasilje. A tomu smo i svi mi bliže nego što nam se čini.

Vladavina straha opravdava razrast takvih klica. Jednako kao identificiranje s kakvom „mi“ skupinom nasuprot onih drugih, koji, dakako, imaju

sve one mane i užase koje sami sebi ne priznamo da su i u nama mogući. A počinju klijati osjećajima i riječima osude. Ili praznom šutnjom kojom želimo reći da nas se sve to ne tiče. Ili jeftinim suosjećanjem poslije kojega

Toliko dobrih ljudi, a još uvijek nepovezanih!

se možemo vratiti svojem skučenom ego-svijetu.

Riječ doista tijelom postaje. I ono što pomislimo, negdje drugdje, ako li ne već u našoj blizini, postaje zbiljom. Utjelovljuje se.

Ono što se u naše dane događa u mnogim zemljama svijeta pa onda i ono što se događa na našim granicama što ih čas otvaramo, čas zatvaramo za ljude koji bježe od nasilja, odraz je onoga za što smo kadri kao ljudi i posljedice čega, i nevini, moramo trpjeti.

Umrijeti pokošeni tuđim nasiljem u bitnoj je stvari strašnije od prirodne smrti ili smrti kao posljedice teške bolesti ili kakve nesreće na koju ne možemo utjecati: u takvoj, nasilnoj smrti suočavamo se s onim što je čovjek kao takav kadar. A kadar je ne samo ubiti drugo ljudsko biće, nego i negirati sam život. Zato se i kaže da ubiti čovjeka zapravo znači ubiti Boga. Ili kako to Emmanuel Levinas preriče Božju zapovijed: „Ne ubij“ – „Ne ubij me!“. Svako ubojstvo – ma

gdje u svijetu počinjeno jer smo svi međusobno htjeli-ne htjeli povezani i dijelimo našu čovječnost – ubija mene, hoće me zatrti još u majčinoj utrobi, štoviše, još od početka svijeta. Kaže da nije ni vrijedno ni dobro da jesam. Da čovjek jest.

Nasilno ubojstvo, mišlju, djelom ili propustom, ne ubija samo naše tijelo, nego i razlog zbog kojega smo uopće živi. A nema ništa strašnije nego tomu morati pogledati u oči. Ljudi koji su preživjeli logore, ratna razaranja ili još gore, koji su sami imali u rukama oružje iz kojega su pucali na drugo ljudsko živo biće bez obzira na razloge, svjedoče o tomu.

Ljudi su živjeli u posljednja vremena u brojnim kriznim razdobljima naše ljudske povijesti. Ovo naše strašnije je jer su oružja efikasnija, a beznađe dublje.

Živimo u posljednja vremena jer još ne vidimo jasno alternativno rješenje za političke i ekonomske situacije u kojima smo se našli zarobljeni, a drugima i dalje prepuštamo da o njima odlučuju. A prepuštati ćemo im sve dok za ono što ide po krivu u našem svijetu okrivljujemo bogate, političare, muslimane, teroriste, Amerikance ili koga već, sve dok, i sami spavajući, okrivljujemo pozaspale koji se ne znaju nositi s beznađem u koje ih je situacija uvukla.

Od spavanja do nasilja malen je korak. A nasilje je najčešće znak nemoći. Krajnje nasilje očitovanje je krajnje nemoći.

Živimo u posljednja vremena jer se zlo za koje smo kadri utjelovilo i vraća nam se kroz one koji ga brutalno i čine, a dobro, očitije no ikad, još nije dostatno udruženo. Toliko dobrih ljudi, a još uvijek nepovezanih! Zlo je brže od dobra, no dobro jedino oslobađa odu zla. Još dok smo njime okruženi.

Posljednja vremena su vremena kada smo ozbiljno pozvani na budnost. Ne na budnost pred onim što se sve može dogoditi nama i našim bližnjima, nego na budnost pred onim što se može dogoditi u našem vlastitom srcu stiješnjem prijateljima izvana. Doista, ono najgore nam prijeti iznutra. Iz nas samih.

Prijeti nam iz naše svakodnevice u kakvoj sve teže držimo glavu iznad vode, prijeti nam iz tragičnih događaja diljem naše zajedničke Zemlje pred kojima se osjećamo potaknutima da osuđujemo ove ili one, prijeti nam iz naše religije koja nas hoće poučavati u što da vjerujemo, kako da se ponašamo unutar određenoga koda a ne – tko smo. Prijeti nam iz nas samih sve dok smo uljuljkani još u svijetu kakva poznajemo, a kakav više ne postoji.

Jadranka Brnčić je zajedno s Ana Marijom Raffai i Vesnom Zovkić dobila Priznanje „Krunoslav Sukić“ 2017.g. za njihovo djelovanje koje osnažuje vjernike u javnom izražavanju neslaganja s onim porukama iz crkve protivnih poruci vjere, ravnopravnosti, solidarnosti i pravčnosti.

dr.sc. Jadranka Brnčić, hrvatska znanstvenica, esejistica, spisateljica, pjesnikinja, prevoditeljica. Bavi se biblijskom hermeneutikom, problemom književnog prostora i vremena. Predaje na Teološkom fakultetu „Matija Vlačić Ilirik“ u Zagrebu. Sudjeluje na međunarodnim znanstvenim skupovima i objavljuje u nizu uglednih znanstvenih časopisa.

Jadranka Brnčić:
mir počinje načinom na koji zatvaramo
i otvaramo vrata svoje sobe,
načinom na koji pogledamo dijete...

Posljednja su vremena ona u kojima nema više vremena. Nema više vremena za spavanje.

Znamo li tko smo, nikakvo zlo neće nas moći doista razoriti. I ni zbog kakve prijete nećemo morati dubinski strahovati. Živjet ćemo našu svakodnevicu najbolje što možemo, biti dobri prema bližnjima koje susrećemo, spremni na pomoć svakom tko je u potrebi i stavljen nam na put, radovati se svakom trenutku ispunjenju svjetlošću ljudske prisutnosti te u času smrti biti pripravniji predati svoj život Onome tko nam ga neprestano daje u izobilju. Unatoč svemu.

Mir počinje načinom na koji zatvaramo i otvaramo vrata svoje sobe, načinom na koji pogledamo dijete ispraćajući ga u školu, pozdravimo kolegu ili kolegicu na poslu, obraćamo se gospođi u koje kupujemo na tržnici, rješavamo sukobe u svojoj obitelji te među prijateljima i susjedima, podnosimo i obilja i oskudice... Ako smo budni u svemu tomu, bit ćemo budni i u najtežim situacijama. Unatoč njima.

A tada tek posljednja vremena trajno ostaju prvima. Novima. Vremenima nade.

Ladislav Bogнар

- prvi laureat Nagrade „Krunoslav Sukić“

Piše Maja Celing Celić

Mladi ljudi pozitivno reagiraju na teme o nenasilju, nisu zadojeni mržnjom

U vrijeme kada sam studirala, profesor Ladislav Bogнар predavao je didaktiku na tadašnjem Pedagoškom fakultetu u Osijeku. Ljubomorno sam slušala o njegovim predavanjima od svog tadašnjeg dečka, danas muža. Kročila sam u novi milenij i novu i važnu vezu i prijateljstvo te ubrzo bila upozorena kako govorim jezikom zmije, umjesto žirafe. Bila je to važna pouka o komunikaciji za koju sam tada smatrala kako ju svi znaju - osim mene. Kako život prolazi, shvatila sam da ljudi, gotovo 20 godina poslije još uvijek prečesto govore jezikom zmije.

No, profesor Ladislav Bogнар, jezikom žirafe govorio je puno prije početka novog milenija, već ranih '90-ih, kao zapovjednik obrane u Slatini, a zatim pomoćnik zapovjednika Operativne zone Osijek za informativno-psihološku djelatnost. U suranji s Europskom misijom vodio je pregovore za prekid vatre i uspostavu mira na osječkom području te bio važan dionik mirne reintegracije. Nakon što je mirna reintegracija završila, tek tada su se otvorile sve one praznine koje je trebalo popuniti jezikom nenasilja na čemu je profesor Bogнар, kroz brojne radionice, susrete i druženja uz svoje suradnike pokušavao.

Danas je vrlo aktivan na društvenoj mreži Facebook gdje u epizodama progovara i o nenasilnoj komunikaciji, mirnoj reintegraciji te drugim društveno važnim temama.

Na početku razgovora s profesorom Bogнарom, morala sam se osvrnuti na slikovito opisanu komunikaciju, govor zmije i žirafe te važnost nenasilne verbalne komunikacije.

Profesore Bogнар, puno ste govorili i poučavali o jezku zmije i žirafe, po uzoru na američkog psihologa Marshalla Rosenberga.

Marshall Rosenberg je kao personifikaciju govora nenasilja koristio žirafu govoreći kako je to životinja s velikim srcem, a taj govor on smatra govorom srca. Kod nasilnog govora mijenjao je likove. U početku je koristio vuka,

Praštanje je kada sa sobom raščistiš da više ne mrziš

pa zmiju, pa šakala. Na seminaru koji je držao za nas u Pečuhu, dok je bilo još ratno stanje, i kasnije pri dolasku u Zagreb, koristio je zmiju. Meni je inače zmija bolji simbol za govor koji je hladan i s prikrivenim emocijama. Rosenberg je smatrao kako je nenasilnom komunikacijom moguće spriječiti sukobe u svijetu. Obišao je 50 zemalja vjerujući da će nešto promijeniti, no ratova ima i dalje, sve više i više. Moram spomenuti kako to nije njegova originalna ideja, no on ju je personalizirao.

Danas puno komuniciramo putem društvenih mreža. Koliko je na tim mjestima u komunikaciji prisutan jezik i zmije, ali vjerujem i žirafe? Koliko je drugačija ova kva komunikacija koja ipak nije potpuno izravna?

U posljednje sam se vrijeme više aktivirao na Facebooku. Izenadilo me kako su ljudi vrlo pozitivni. Rijetko da netko napiše nešto negativno, ruga se i slično. No, znam da postoje slučajevi gdje ljudi na društvenim mrežama anonimno ili pod drugim imenom komentiraju i pišu na agresivan način. No, kod sebe na Facebook profilu to nisam primjetio jer mi se javljaju ljudi imenom i prezimenom, s pozitivnim komentarima. Više se naglašava svoj osobni stav i osjećaji jer ljudi više vjeruju osjećajima. Tu je i ta bitna razlika između govora zmije i govora žirafe. Osoba koja koristi zmijski jezik reći će: "Ti si ovakav, ti si onakav" i tako etiketirati osobu kojoj se obraća, a osoba koja govori jezikom žirafe kada se obraća drugoj osobi govori o svojim osjećajima: "Osjećam se nesretno kada se tako ponašaš, osjećam da ti se ne sviđa to što radim". Čak postoje i tehnike koje govore o tome kako reći "ne", a da ne uvrijediš osobu kojoj se obraćaš.

Kada govorite o kulturi nenasilja i nenasilnoj komunikaciji, koliko se danas sustavno radi na edukaciji djece od najranije dobi, u vrtićima, preko osnovnih do srednjih škola i fakulteta?

Trenutno nemam uvid u to kao u vrijeme kada sam radio u Zavodu za školstvo. Ono što mogu reći da smo 90-ih godina imali jako puno seminara gdje smo prošli cijelu Hrvatsku, ne samo ja, nego velika ekipa trenera. Mislim da nema škole niti sredine gdje učitelji i nastavnici nisu bili na nekoj od tih edukacija. Osim toga, na nekadašnjem Pedagoškom, a onda Filozofskom fakultetu te Fakultetu za odgojne i obrazovne

znanosti, postoji cijeli jedan predmet koji se bavi ovom temom. Vjerujem da studenti, a onda i učitelji i profesori koriste metode nenasilne komunikacije jer uvijek postoje situacije gdje postoje konflikti među djecom.

I na edukacijama koje je organizirao Centar za mir, nenasilje i ljudska prava imate medijatore koji vode susret među sudionicima. Kada dođe do kakvog sukoba, oni ga rješavaju nenasilno i to je velik izazov za mlade ljude.

Koliko je danas, godinama nakon mirne reintegracije, potrebno ovakvih edukacija o nenasilnoj komunikaciji u sredinama gdje je to tada bilo potrebno, a vjerojatno je i danas. Kao što je, primjerice, Vukovar? Radi li se na tome?

Mogu govoriti samo o svome iskustvu. U više sam navrata bio pozvan u Vukovar u Europski dom gdje sam držao radionice. I prije nekoliko godina dosta se radilo na tome. Bio sam ondje sigurno desetak puta. Na tome rade i nevladine organizacije. No, zanimljivo je kako se o takvim primjerima uglavnom ne zna, ne piše, ne objavljuje. Naša generalna politika i politika medija je takva da su informacije poput takvih beskorisne, glupe, nezanimljive. No, isti ti mediji rado će izravno prenositi kada netko razbija ploču na ćirilici i slično. A kada netko radi nešto pametno, okuplja ljude, poput Ljiljane Gehrecke, koja nije činila nikakvu separaciju, koja je stvorila kritičnu masu ljudi koji su se uvijek odazivali, tada o tome nije bilo nikakve vijesti.

Kada govorimo o Vukovaru i dijalogu, što je sa zajedničkim školama? Kakvo je vaše stajalište o tome?

Da, radilo se o projektu Nansen dijalog centra, norveške organizacije koji traje možda desetak, možda i više godina. Bio sam na početku uključen u ovaj projekt pa mogu nešto reći o tome. Zamislili su edukaciju učitelja koji to žele kako bi stvorili multikulturalizam u sredini kao što je Vukovar. Ideja je bila imati jednu školu u koju će roditelji koji to žele poslati svoju djecu, bilo da su Hrvati ili Srbi. Poznavajući

situaciju, odmah sam na početku smatrao kako to neće proći te da bi možda bilo bolje da idu u različite škole, ali da im se organiziraju zajedničke slobodne aktivnosti i slično. To sam rekao i Norvežanima s kojima smo se sreli, ali su oni bili odlučni o tome da djeca zajedno idu baš u školu. Upravo ovih dana

Za to smo se i borili, da ljudi mogu ići gdje hoće

čitam kako su u Borovu Naselju napravili školu, odnosno uredili i opremili jednu stariju zgradu, no u nju se nitko nije upisao. Ondje postoji veliki otpor

Ladislav Bogнар: prvi korak je reći NE nasilju

kako od strane HDZ-a, tako i od strane SDSS-a kojima je važno da djeca imaju srpske odjele jer ako se oni ukinu, nastavnici bi mogli ostati bez posla. Drugo, smatraju da kao nacionalna manjina imaju pravo na jezik i pismo. Iako, ondje je bilo okupljena jedna dosta značajna skupina roditelja koji su željeli poslati djecu u zajedničku školu, jer se radilo o miješanim brakovima. No, kako je vrijeme prolazilo, djeca su odrastala pa su i roditelji odustali.

Kada je riječ o školi i nastavi, proveli ste analizu tekstova u predratnim čitankama (prije Domovinskog rata, op.a.) gdje je njih 73% slavilo NOB. Također ste napravili analizu tekstova u čitankama nakon Domovinskog rata gdje njih 53% slavi rat. Zaključujete da nas povijest nije ničemu naučila.

Da, radio sam na tim istraživanjima. Analizirao sam tekstove u čitankama u kojima se nalazi skriveni kurikulum, što znači da ne piše kako treba zagovarati rat u školi. Međutim, skriveni kurikulum pokazuje što se zaista događa. Recimo, nitko neće u školi reći da su muškarci važniji od žena, no ako pogledate čitanku i pobrojite slike muškaraca i slike žena ili koliko je likova u naslovu muških, a koliko ženskih - dolazimo do brojke od 85% zastupljenosti muška-

raca, a to predstavlja skriveni kurikulum. Slika govori više od sto riječi. Ovdje sam analizirao sve tekstove među kojima su i oni koji govore negativno ili neutralno o ratu te oni koji slave rat. To je zvono za uzbunu ako smo pametni, no mislim da se to sporo mijenja.

Prije rata, u onom sustavu, svi smo zagovarali mir, tako je pisalo u kurikulumu. Ali, kada pogledate čitanke, kada se pisalo o NOB-u, sudionici su slavljene kao heroji, slavilo se njihovo jurišanje da djeca valjda dobiju želju da i oni postanu takvi. ●●●

Kako komentirate događaje u Vukovaru, odnosno prosvjed kojega je 13. rujna organizirao gradonačelnik Vukovara, Ivan Penava. Moram priznati da sam osobno podvojenih osjećaja po tom pitanju jer vjerujem kako je žrtvama teško susretati se sa svojim zlostavljačima, a s druge strane govorimo o oprostima i zaboravu kako bismo mogli nastaviti normalno živjeti.

Stvari su složene, no oni koji su organizirali prosvjed gledaju na njih jednostrano. Oni se ne zalažu da se svi zločini kazne, nego samo srpski. Kada slušate Srbe, oni traže da se kazne samo oni koji su učinili zločin Srbima jer je i takvih zločina bilo. Inače, u Hrvatskoj je ljevica imala pristup da se svatko bori protiv svog nacionalizma. Jedino je to efikasno. Srbi se trebaju boriti protiv onih koji su činili zločine nad Hrvatima, a Hrvati zalagati za kažnjavanje zločina među svojim redovima, ako želiš da bude pošteno. No, ako ćeš dolijevati ulje na vatru, nećeš napraviti ništa. Posebno ne ondje gdje su ljudi još traumatizirani ratom. Ondje ne treba puno pameti da širiš mržnju. Ondje su potrebni pametni ljudi koji će u toj teškoj situaciji stvarati povjerenje među ljudima, da svi mogu

normalno živjeti.

Činjenica je da sudovi rade vrlo loše. Uzmite samo situaciju u Saboru. Imate nekoliko ljudi kojima su počeli procesi, poput Glavaša ili Sauche, no oni stoje jer trebaju Vladi za većinu, a to je strašno. Dakle, istina je da se ne sudi pravedno.

A kada je riječ o praštanju?

Mi koji se bavimo mirovnim edukacijama, znamo da su praštanje i pomirenje kršćanske geste koje je Crkva iskrivila pa kaže: mi ćemo oprostiti, ali nećemo zaboraviti. A to znači da nećemo

Crkva u Hrvatskoj nije jednoznačna, no mislim da baš i ne slijedi Kuharića

ni oprostiti. To znači "pamti pa vrati". U našoj kulturi i inače postoji želja za osvetom, o čemu sam dosta pisao. Kada čitate poemu Jama, Ivana Gorana Kovačića, zadnji stihovi glase: "Samo slobodu i osvetu slutim". U nekim di-

jelovima bivše Jugoslavije postojala je i krvna osveta, kroz generacije. Dakle, na to se mora gledati i kulturološki. No, praštanje je kada sa sobom raščistiš da više ne mrziš, jer taj koji mrzi je sve vrijeme pod traumom, stresom, čovjek se od toga razboli. Ljudi koji su za vrijeme rata doživjeli grozne stvari, oni stalno o tome pričaju, vraćaju se na to, proživljavaju. A što će se riješiti kada se zločinca kazni? Ništa. Bit će par godina u zatvoru, a čovjek sa svojim osjećajima, mržnjom živi i dalje. Imate primjer u literaturi gdje je majka kojoj je sin poginuo, kojega je netko ubio, shvatila kako je njezin sin mogao biti na mjestu ubojice te da ništa ne dobiva time što će ubojica njezinog sina biti osuđen te mu je na sudu oprostila. O takvim stvarima treba razgovarati. Pored toga, žrtva i ako oprost, počinitelj to ne mora ni znati. Važno je riješiti stvar sa samim sobom gdje odlučujemo da se nećemo s tim nositi, da ćemo se okrenuti budućnosti, ako treba i ići na terapiju te otpustiti to od sebe. Mnogi koji se bave ovim problemom savjetuju napisati na papir traumama koja nam se dogodila, do u detalje te napisano odložiti. U tome se očitava simbolika čovjeka koji je svoj problem napisao na papir; i dalje zna da to negdje postoji, ali nije više u njemu.

Dr.sc. Ladislav Bognar prvi je dobitnik Nagrade za promicanje mirotnostva, nenasilja i ljudskih prava "Krunoslav Sukić", a tim je povodom, 2009. godine naglasio: Nenasilje nije gledati kako se nasilje događa i kažeš onu zagorsku: "Ne bi se štel mešati." Tako sam, kad se agresija dogodila, smatrao da mi trebamo, naime, da se ja trebam uključiti u obranu - jer sam smatrao da to nasilje neće stati samo od sebe. Općenito, mislim da je prvi korak u nenasilju da se uspraviš i kažeš: "Ne".

Suvremenicima u Osijeku, Slavoniji i Hrvatskoj Ladislav Bognar pruža primjer dosljednog zalaganja u promociji mirotnostva, nenasilja i ljudskih prava u svom profesionalnom, aktivističkom i građansko-političkom angažmanu. Njegovo profesionalno i osobno opredjeljenje za alternativni odgoj datira prije rata. Rat ga nije "izbacio" iz tog stava – štoviše, motivira ga da elemente obrazovanja za mir i nenasilje ponudi i podučava nastavnike i nastavnice u ratom pogođenoj Slavoniji i Baranji procjenjujući koliko im, u poratnim okolnostima, može pomoći u njihovoj zadaći odgoja djece i mladih. Od tada ustrajava u nastoja-

nju da obrazovanje za mir postane integralnim dijelom obrazovnog sustava u Hrvatskoj. Sudjeluje u obrani Slatine i Osijeka, a odmah nakon demobilizacije, od 1992. godine, radi za mirno rješenje ratnog sukoba. Surađuje s lokalnim i međunarodnim mirovnim organizacijama na osnaživanju mirovnih aktivista te na otvaranju komunikacije s civilnim i mirovnim inicijativama s okupiranih područja. Otvaranje komunikacije, dijaloga pa i suradnje sa "dugom stranom", preko crte razdvajanja, uvelike je pripremila i olakšalo provedbu mirne integracije Podunavlja, no u vrijeme kada je provođeno takvo je djelovanje bilo opasno, prozivano je izdajom i kolaboracijom sa neprijateljem.

Iako je zbog toga bio medijski proganjan i izložen prijetnjama, svoju građansku i političku odgovornost i hrabrost pokazao je kada je podržao svjedoke koji su mu se obraćali i osobno pred pravosuđem svjedočio o okolnostima u kojima su počinjeni ratni zločini protiv srpskih civila u Osijeku i u Paulinom Dvoru.

Prva ceremonija dodjele mirovne Nagrade „Krunoslav Sukić“ bila je, dobrotom domaćina, u svečanoj sali Židovske općine u Osijeku

Kada spominjete kršćanstvo i praštanje, kakva je uloga Crkve danas. Na svom Facebooku citirate pokojnog kardinala Franju Kuharića koji je rekao: “Nije glavna težina pitanja u tome kako žaliti žrtve vlastite zajednice i kako prepoznati krivnju druge zajednice. Hrvati i Srbi, katolici i pravoslavni, muslimani i drugi pred težim su moralnim pitanjem: Kako žaliti žrtve druge zajednice, kako priznati krivnju u vlastitoj zajednici? A zatim: Kako okajati krivnju, kako zadobiti oprost Božji i ljudski, mir savjesti i pomirenje među ljudima i narodima? Kako započeti novo doba osnovano na pravедnosti i istini?”. Razvijaju li se stvari danas drugačije?

Crkva nije jednoznačna. Ondje imate ljudi koji se zalažu za prave vrijednosti, ali i onih koji su puni mržnje koju šire. Naša je Crkva prilično konzervativna što je možda posljedica prijašnjeg sustava gdje se na Crkvu gledalo kao na nekakav vid otuđenja. Za Crkvu su se opredjeljivali ljudi čiji su roditelji bili u neprijateljskim redovima, koji su došli kao djeca ustaša u crkvu. Primjer tome je bio don Grubišić, no on je u svom razvoju promijenio svoje inicijalne stavove. Trenutno imate dvije, tri linije. No, mislim da Crkva u Hrvatskoj danas baš i ne slijedi Kuharića.

Da se vratimo na Nagradu i “mirovnjake”. Ima li danas ljudi kao što su bili Krunoslav Sukić i Ljiljana Gehrecke?

Ima ih, ima, samo možda nisu toliko eksponirani. Meni se sviđjelo kada sam radio s mladim ljudima, studentima, kako oni pozitivno reaguju na ono što je vezano uz nenasilje. Čak su im to bivale najzanimljivije teme. Mislim

Društvo mora biti spremno za promjene i određene procese

da mladi nisu toliko zadojeni mržnjom. Važno je da se radi na tome, da se ne ugasi nada i vjerovanje kako se može drukčije jer jedino što preostaje je samouništenje.

Mladi iz Hrvatske puno odlaze, kako to komentirate?

To ne mora biti ništa tragično. Odlazak mladih rješava njihov problem nezaposlenosti. Za to smo se i borili, da ljudi mogu ići gdje hoće, brzo se može doći svugdje. Zašto bi mladi gubili vrijeme ovdje? Oni će otići tamo, netko

će doći ovdje, ljudi će se u Europi, kao nekada u Austro-Ugarskoj, miješati. Svi ovdje imamo nekakvog njemačkog ili mađarskog podrijetla.

Da, netko će doći ovdje. U tom kontekstu, kako gledate na migrantsku krizu?

Negdje krajem '60-ih godina okupila se grupa znanstvenika u tzv. Rimskom klubu gdje su izučavajući stanje odnosa u svijetu ukazali na probleme koji će se dogoditi ako se nešto ne poduzme. Oni su tada predlagali da se ide na nultu stopu rasta, da se ne troše tolike sirovine i energija, da se nešto ostavi i za buduće generacije. Ukazali su da prijete velika opasnost zbog toga što se određeni dijelovi svijeta ostavljaju u velikom siromaštvu i sada se to dogodilo. Danas imate bogatu Europu koja se ograđuje žicama, imate bogatu Sjevernu Ameriku koja diže zidove, a odavde naviru. Ljudi ginu i utapaju se u Sredozemnom moru, plove gumenjacima, prekipjelo im je. Europa nema rješenja. Zatvaranje nije rješenje, a ovo je nagli dolazak druge kulture. S druge strane nemaju radnika. Pa onda otvori granice!

Problem je razlika u civilizacijama. U islamskoj civilizaciji postoji više struja, a jedna od njih je vrlo agresivna i spremni su poginuti za džihad. Glavni neprijatelj im je zapadna civilizacija. No, čini se da se islamska civilizacija urušava jer se oni i međusobno sukobljavaju. Istovremeno, istočnjačke su civilizacije poprimile karakteristike zapada. Nedavno sam pročitao kako je navodno Gadafi rekao “Ako uklonite mene, odavde ćete imati milijune nesretnih ljudi koji će navaliti u Europu.” To se stvarno i dogodilo. Kada su se maknule “diktature”, na vlast su došli vjerski ekstremisti nakon čega je nastala nova diktatura. Neke zemlje nisu zrele za demokraciju. A nije ni dobro nametati svoja rješenja zemljama koje imaju drukčiju tradiciju. Društvo mora biti spremno za promjene i određene procese. ■

VUKOVAR

- medijske bombe svuda unaokolo

Piše Barbara Matejić

Vukovaru sam se kao novinarka često vraćala i „na njemu“ pokušavala praktificirati ono što bismo mogli nazvati mirovnim novinarstvom. Ovaj tekst je te jeseni, kada su medijske bombe padale svuda unaokolo, bio moj pokušaj gradnje

Dvojezične ploče – treći dan

Ni jednom nisam Vukovar zatekla tako zgrčen i prestrašen kao u rujnu 2013. godine kada su dvojezične ploče nakon mjeseci neizvjesnosti bile postavljene

U vijestima smo vidjeli bijesne prosvjede i razbijanje ploča, a u pozadini te slike prestrašeni su ljudi vadili putovnice za svoju tek rođenu djecu kako bi mogli napustiti grad, ako bude trebalo. Djeca koja su se zblížila na izvanškolskim aktivnostima, jer prilike za to u odvojenom školstvu u Vukovaru nemaju, počela su se opredjeljivati za i protiv ploča pa u skladu s tim i razjedinjavati. Ljudi koji su prošli rat u Vukovaru i kojima su se tog rujna vratile migrene i nakon godina spokoja, počeli su ponovno sanjati rat. Ne nabrajam tek tako, za volju jačeg dojma, sve su to stvarni primjeri iz mojih tekstova. Ni ne uzimam Vukovar brzopotezno, zato što je jak simbol i laka meta za što god treba, već zato što sam se Vukovaru kao novinarka često vraćala i „na njemu“ pokušavala praktificirati ono što bismo mogli nazvati mirovnim novinarstvom. Kao i svaki mirovni rad, i taj je usmjeren na one koji se ne mogu sažeti ni u „mi“ ni u „oni“ i izbjegava takve glasove, već prostora daje promišljenim, višeslojnim, otvorenim ljudima. A takvi se, ako ih tražite, uvijek i svuda mogu naći pa i u tako zgrčenom i nerazgovorljivom Vukovaru kakav je bio te jeseni 2013., iako ćete teže kao novinarka naći nekoga tko će javno govoriti o protivljenju podijeljenosti, što samo ukazuje na dominantne vrijednosti u društvu. Takav rad, kao onaj Banksyjev crtež djevojčice s balonima koja uzlijeće ponad zida koji dijeli Palestinca i Izraelca na Zapadnoj obali,

pokušava razgrnuti kaljužu i naći makar malešnu čistinu s koje se može jasnije, šire vidjeti. I otud pruža ruku, umjesto da baca bombe. Bombi koje lansiraju mediji puno je više i svakodnevno pogađaju svoje mete. Zato se taj rad često čini uzaludnim, no istovremeno je zbog toga i nasušan. Kao i kod svakog mirovnog rada, treba stalno krčiti ruševine i nanovo graditi. Ovaj tekst je te jeseni, kada su medijske bombe padale svuda unaokolo, bio moj pokušaj gradnje.

Javljam se za riječ Јавлјам се за реч

Bio je to u tom tjednu čekićanja, naguravanja, prijetnji jedini ujedinjeni glas otpora

Prolazio je treći dan otkako su se u Vukovaru u ponedjeljak, 2. rujna 2013., postavile dvojezične ploče. Prosvjedi su se nešto smirili i **Katji Petrović (27)** činilo

Previše je dugo
njegovana mržnja
i dezinformiranost
u Vukovaru
Ljudi su se stisnuli, šute
i čekaju što će biti

se kao zatišje pred oluju koju je očekivala u petak, za kada je bio najavljen veliki prosvjed. Gradom su se širile informacije da se svakog dana pred Vukovarom blokiraju autobusi podrške Stožeru za

obranu hrvatskog Vukovara koji pristižu iz čitave Hrvatske. Kolege s posla, s kojima radi u programu pomoći starijima, nisu puno komentirale jer se nije znalo tko što o tome misli. Tu se srijedu pitala kako će se probiti do posla ako u petak zakrče Trpinjsku cestu kojom mora proći. Baka, koja je u Drugom svjetskom ratu izgubila oca, a u zadnjem ratu muža, savjetovala ju je: „Možda bi bilo najbolje da ne ideš na posao.“ To ju je trgnulo. Promislila je da zadnji put ljudi nisu išli na posao jer nisu mogli 1991. Shvatila je da nešto mora napraviti, a to nikako nije uključivalo ostanak kući.

„Počela se širiti atmosfera straha gradom. Odjednom se više nismo osjećali sigurnima u našem malom gradu u kojem se svi znamo. Vodim dramsku grupu tinejdžera koji govore i srpski i hrvatski i nikada nije bilo problema među njima. A onda su nakon ovih nereda počeli na facebook stavljati slike razbijenih ploča, natpise na ćirilici... Godinu smo dana radili u potpunoj slozi i onda ih je to u tren razjedinilo. „Imala sam pet godina kada je počeo rat. Da se sada opet nešto dogodi, to bi bio moj rat, rat moje generacije, a ne bismo ga mi pokrenuli, nego oni koji su bili u prošlom ratu. Nama je uništeno djetinjstvo iako ni za što nismo krivi i jedino što možemo napraviti je da se to ne dogodi nekim novim klincima“ kaže Katja Petrović, profesorica hrvatskog jezika i književnosti. Tako je sutradan, noć pred najavljeni prosvjed, s desetak mladih ljudi po Vukovaru lijepila plakate na kojima je latinicom i ćirilicom bilo ispisano „Javljam se za riječ“, „Ja sam promjena“, „Ja sam vitalni nacionalni interes“. Bio je to u tom tjednu čekićanja, naguravanja, prijetnji jedini ujedinjeni glas otpora. Anonimni, tihi, uskoro i pokidan, ali je ipak pokazao da postoje Vukovarci koji ne misle da se vitalni nacionalni interes prelama preko

administrativnih ploča.

Kada smo se našle u Vukovaru, u uto-rak 24. rujna, Katja me uvjeravala da tu atmosferu straha stvara manjina koja je uzurpirala pravo javnosti, dok većina ima druge brige i želi živjeti u miru. Pitam je gdje se čuje ta većina, a Katja odgovara da je, kao i svaka većina, tiha i inertna, a da se, osim toga, ljudi ne žele izlagati jer se boje mogućih posljedica – možda će im susjedi dignuti pozdrav, možda će im tko u obitelji zamjeriti. U takve bojazni uvjerila sam se dogovarajući razgovore u Vukovaru. Jedan me je stari poznanik, mirovni aktivist, odbio jer su mu nakon nedavne izjave u medijima roditeljima anonimno telefonski prijeli. Cijenjeni vukovarski branitelj, koji mi je prije dvije govorio kako je poštovanje multinacionalnosti nužnost u Vukovaru, uz ispriku se opravdao kako je obitelji obećao da neće više istupati u medijima. Fratar, kojeg sam na dvadesetu obljetnicu pada grada u Vukovaru slušala kako propovijeda dijalog i pomirenje, nije dobio dozvolu Crkve da razgovaramo. Dolazim godinama u Vukovar i nikada nije bilo tako teško naći sugovornike kao sada, ako tražite one koji ne nude plošnu sliku. Ljudi su se stisnuli, šute i čekaju što će biti. No isto tako, nikada nisam naišla na više mladih ljudi kojima su život nije floskula, već svakodnevica koju zadovoljno žive i ljuti ih što im je sada uzdrmana.

Do prilika za zajednički razgovor

U Vukovaru su rijetke javne rasprave, tribine ili bilo kakvo okupljanje koje tematizira posljedice rata i cilja na sve Vukovarce

Lana Mayer (34) htjela je biti spremna što god da bude pa je još u veljači, kada se najavilo uvođenje ćirilice i kada su počeli prosvjedi, izvadila putovnicu za svoju, tada šestomjesečnu, bebú. „Od onih ratničkih govora i zazivanja nove Oluje prepala sam se mogućnosti da opet bude rat“, kaže. Dok je prevodila za strane novinare kojima je u posjetu Hrvatskoj pred ulazak u EU redovito odredište bio i Vukovar, zaprepastila se kada je od jednog člana Stožera čula da je rat za njega bilo vrijeme „ponosa i slave“, jer je za nju rat „vrijeme umiranja, užasa, gladi, razaranja“. Dok smo

razgovarale, prošao je jedan od ljudi koji su skidali ploče. Lana ga je jednom sretna konferenciji o suočavanju s prošlosti, kaže da je bio tih i djelovao tužno. „Mogu razumjeti da je strašno kada svaki ugao grada vidite kao mjesto na

Ne postoji strateški dokument Vlade RH o Vukovaru koji bi uključivao i izgradnju mira

kojem vam je suborac poginuo, ali ne možemo inzistirati na viktimologijskom identitetu cijelog grada ili očekivati da se smiju čuti samo jedni te isti glasovi. Ako želimo graditi zajednički grad, moramo sjesti i poslušati jedne druge. Znam da je to teško, ali nema drugog načina“ kaže Lana.

Prije uvođenja dvojezičnih natpisa, ali i godinama ranije nije bilo puno prilika, makar organiziranih, za zajednički razgovor. U Vukovaru su rijetke javne rasprave, tribine ili bilo kakvo okupljanje koje tematizira posljedice rata i cilja na sve Vukovarce. Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina donesen je krajem 2002. godine. Već se tada znalo da je na popisu stanovništva iz 2001. u Vukovaru bilo tek nešto malo manje od trećine građana srpske nacionalnosti - 32,88%, ali kao da nitko nije mislio da bi za deset godina taj postotak mogao preći trećinu i da će se zakon morati provoditi pa da bi u međuvremenu Vukovarce trebalo pripremiti. Iako u Stožeru kažu da Srba u Vukovaru nema toliko i da treba ponoviti popis stanovništva, mnogi će isto reći i za Hrvate i da u Vukovaru ukupno živi tek dvadesetak tisuća stanovnika, a ne 27.683 koliko ih je prema službenim podacima. Mnogi su u Vukovaru prijavi-

ljeni zbog toga što je područje posebne državne skrbi pa im se to isplati, a zapravo žive u Osijeku, Zagrebu, Novom Sadu ili Beogradu.

Pokušati prevladati prošlost

Nismo upotrijebili znanost da bismo razumjeli što se dogodilo, da vidimo u kakvom smo stanju i da pokušamo prevladati prošlost

„Previše je dugo njegovana mržnja i dezinformiranost u Vukovaru. Toliko je bilo izložbi i filmova o zločinima, a nikad se ne priča o dobrim djelima i dobrim ljudima za vrijeme rata. U fokusu su nam stalno zločini, očaj, žrtve, a paralelno postoji svijet u kojem su se ljudi pomagali, u kojem su žrtve oprostile i nastavile živjeti oslobođeno od mržnje. Zamislite koje je to herojstvo! Tisuće učenika prođe svake godine kroz Vukovar, posjete mjesta stradanja, slušaju o zločinima, a ne čuju ni jednu riječ o praštanju, miru i zajedničkoj budućnosti“ kaže **Ljiljana Gehrecke**, voditeljica Europskog doma u Vukovaru, rijetke adrese u gradu na kojoj se godinama ustrajno i bez podrške vlasti radi na programima pomirenja i prevladavanja traume. Kada smo se prije dvije godine našle u tom istom, skromnom uredu Europskog doma, upozorila me kako bi ćirilica – iako tada to nije bila tema u javnosti - mogla iznijeti destruktivne emocije koje se, kako je rekla, brižno njeguju. Tako da nije bila iznenađena reakcijama kada su ploče stavljene, jer, kako kaže, zna da se ništa ozbiljno ne radi na uklanjanju uzroka takvih reakcija, već se samo potiskuje i zataškava. „Odmah nakon rata je trebalo raditi s braniteljima, a ne ih samo stjerati u braniteljske udruge i kafice. Amerikanci i danas rade s vijetnamskim veteranima, a mi ne znamo ništa o našim braniteljima; ni što ih tišti, ni kako žive, ni kakvi su im odnosi u obiteljima. Nismo upotrijebili znanost da bismo razumjeli što se dogodilo, da vidimo u kakvom smo stanju i da pokušamo prevladati prošlost. Vukovar je mogao postati veliki istraživački centar, a umjesto toga jedva da imamo kakvo relevantno istraživanje o Vukovaru“, kaže i dodaje da se odmah poslije mirne reintegracije trebalo sustavno raditi na izgradnji mira, umjesto što smo mislili da mir nastaje prestankom rata i da će vrijeme sve ostalo riješiti. No, kada Vladi postavite pitanje postoji li

„Važno mi je da preko svog posla mogu suosjećati s drugim ljudima - tako mogu pokušati razumjeti i olakšati čitateljima da razumiju.“

Barbara Matejčić, novinarka i spisateljica dobitnica je Nagrade „Krunoslav Sukić“ 2013 za njezin rijetko viđen primjer angažiranog istraživačkog novinarstva kojim propituje i istražuje teme i procese izrazito značajne za izgradnju mira. Radi to na način koji sama opisuje kao **mirovno novinarstvo**.

Svojim istraživanjem i pisanjem Barbara Matejčić čini vidljivim nepriznate nepravde vezane uz društvenu isključenost, nejednakost i negativne posljedice ratnog nasilja, ali i nastojanja koja povezuju ljude prema zajedništvu u solidarnosti. Barbara Matejčić piše o širokom rasponu tema, o svemu što je provocira, što želi sebi i drugima razjasniti, do kojih odgovora želi doći, a ne dobiva ih iz medija. Kada radi postratne teme, obavezno ide na teren i razgovara s ljudima koji povezuju zajednicu, a ne dijele je, pronalazi ljude koji su nepriznate, civilne žrtve rata.

Svoj rad opisuje riječima: „Pokušavam ne docirati, ne osuđivati, ne navijati, nego složiti mozaik različitih glasova i slika koji dovoljno govore sami za sebe, daju drugačiju sliku od uobičajenog narativa o ratu.“

Zadnjih godina veliku pažnju i puno svog vremena daje kako bi bila uz njih i pisala o izbjeglicama.

ikakav strateški dokument o Vukovaru koji bi uključivao i izgradnju mira, iz glasnogovorničkog ureda će vas uputiti na Ministarstvo regionalnog razvoja, kao da izgradnja mira uključuje zidanje, izgradnju infrastrukture ili podizanje tvorničke hale. No, možda su na dobrom tragu, jer mir je svakako lakše graditi kada su ljudi egzistencijalno zadovoljeni. A u Vukovaru će vam svi odmah reći da je njihov glavni problem nedostatak posla i da im trebaju nova radna mjesta, a ne nova obilježja ratnih stradanja.

Obnova i (su)život

A u Vukovaru će vam svi odmah reći da je njihov glavni problem nedostatak posla i da im trebaju nova radna mjesta, a ne nova obilježja ratnih stradanja

U obnovu je Vukovara do sada uloženo 959 milijuna kuna prema podacima Ministarstva regionalnog razvoja, od čega dvije trećine otpada na obnovu stambenih objekata. Kada se pogleda Katalog rezultata od 2002. do 2013. Fonda za

obnovu i razvoj grada Vukovara kojem je najvažniji cilj ulaganje u razvoj gospodarstva, vidi se da je najviše ulagano u obnovu, sanaciju, restauraciju, infrastrukturu. U suradnji s Gradom, Fond je sufinancirao parcelizaciju i infrastrukturu

Pragmatičnom pomirenju najveća prepreka su odvojeno školstvo i vrtići

gospodarske zone koja se proteže na 33 hektara, ali je tamo tek nekoliko poduzetnika. Tvornica Borovo u predstečajnoj nagodbi i s 900 zaposlenih najveći je poslodavac, ali joj je budućnost neizvjesna. Luka, jedna od najvećih riječnih luka u bivšoj Jugoslaviji i sadašnji najveći razvojni potencijal grada, ima prema-

lo lučko područje zbog čega ne može preuzimati sav posao koji bi mogla kada bi se proširila. Stopa nezaposlenosti u Vukovaru viša je od hrvatskog prosjeka; krajem kolovoza je iznosila 21,65%, s tim da je u Vukovaru nezaposlenost trajno visoka i prije krize je bila još viša nego danas. Prosječna plaća u Vukovaru u prošloj je godini bila 3.476 kuna, dok je hrvatski prosjek bio za čak dvije tisuće kuna viši - 5.478 kuna. Prosječna dob u Vukovaru je 44 godine, za dvije više nego u ostatku Hrvatske. Stanovništvo, pogotovo mlado, odlazi. U dva vukovarska dana nekoliko mi je mladih ljudi u usputnom razgovoru na cesti, nakon redovitog pitanja „Odkle si?“ odmah reklo: „Blago ti se“ ili „Povedi me sa sobom“. U posljednjem desetljeću grad je izgubio oko četiri tisuće stanovnika. Među nezaposlene mlade ljude između 20 i 39 godina, na koje otpada preko pedeset posto ukupno nezaposlenih, ubraja se i **Dejana Macura** (23). Kaže da je njevoj generaciji najvažniji problem upravo zaposlenje, a ne ćirilica, a da je pak stvarnom, a ne tek pragmatičnom pomirenju najveća prepreka odvojeno školstvo i vrtići. I ona je sama prošla kroz odvojeno obrazovanje u Vukovaru i tek je u drugom razredu srednje škole, kada su prvi put u istoj smjeni bili razredi koji pohađaju nastavu na srpskom i na hrvatskom jeziku, imala priliku upoznati „druge“, ali i onda su sve školske priredbe bile odvojene, bilo je svađa među učenicima, ostavljali su uvredljive poruke na ploči – „Klat ćemo Hrvate“ ili „Srbe na vrbe“, tako da su se počeli družiti unatoč, a ne zahvaljujući okolnostima, kaže.

Nedostaje prostor za žalovanje

Kada su počeli neredi oko ćirilice, pojačala joj se migrena i počela je sanjati rat, sve one mjesece koje je kao dijete provela u podrumu

Večer ranije u Vukovaru sam dugo razgovarala s **dvadesetsedmogodišnjakinjom koja je iz miješanog braka**. Kada su počeli neredi oko ćirilice, pojačala joj se migrena i počela je sanjati rat, sve one mjesece koje je kao dijete provela u podrumu. Otac joj je ubijen kada se nakon logora u Srbiji u prosincu 1991. vratio u Vukovar da vidi što je s kućom. Devet godina kasnije došao im je čovjek koji im je rekao u kojem je dvorištu zako-

pan i tada su ga pronašli, ali nisu saznali tko ga je ubio, samo da ga je odvela neuniformirana skupina Srba. Ni ona ni mama ne sudjeluju u koloni sjećanja 18. studenog, jer ne osjećaju da im je tamo mjesto. „Moja mama ne može s drugim ženama koje su izgubile muževe podijeliti tugu, jer je Srkinja i nema prvo na javnu bol. Osim toga, nije nam ni potrebno da tugujemo na sav glas, kao što nije potrebno ni da dolaze toliki ljudi i od grada prave groblje i onda se vrate u svoje mirne živote daleko od Vukovara, a mi moramo nastaviti živjeti u tom groblju“, kaže. Dobro sam zapamtila kada je rekla: „Kad god čujem ‘Srbe na vrbe’ vidim moju mamu kako visi.“

Protivnici ćirilice: nepravda boli

Protivnici ćirilice u Vukovaru kažu da ih boli nepravda, najčešće navode nestale koji još nisu pronađeni a vjeruju da njihovi sugrađani Srbi znaju gdje su pokopani, te zločince, silovatelje i ubojice koji još uvijek šeću gradom

Pitam Ljiljanu Gehrecke koliko je to točno ili je ponavljanjem postalo istinom? „Pronalazak nestalih stvara veliku patnju u gradu, ali floskula je da Vukovarci znaju gdje su nestali zakopani i ne žele reći. I sama sam istraživala gdje su neki od nestalih i moji susjedi srpske nacionalnosti mi nisu znali reći, a znam da bi mi rekli jer mi vjeruju. A što se tiče često ponavljane optužbe da su u Vukovaru zločinci, ne znam je li to istina, ali ako netko nešto zna, zašto ne prijavi? Takvim se pričama samo podgrijava napetost i mržnja. Hrvati često govore ‘Oni’ za sve Srbe i očekuju da ‘Oni’ priznaju krivnju, da ‘Oni’ kažu gdje su nestali. Ne vide ljude kao individue, nego kao članove kolektiva i procjenjuju ih prema tome što je kolektiv napravio, a ne konkretne osobe. A prebacivanje kolektivne krivnje zločin je prema onima koji ništa nisu krivi, a posebno prema djeci. Djeca koja odrastaju s osjećajem kolektivne krivnje to doživljavaju kao duboku nepravdu i ne mogu biti lojalni građani niti voljeti domovinu jer odrastaju kao neprijatelji te domovine, kao strano tijelo, kao nepoželjni. Nedavno je moja susjeda, friško diplomirana ekonomistica, dijete divnih roditelja srpske nacionalnosti, tražila posvuda posao i jedna joj je službenica

rekla: ‘Znate li vi da su četnici ubili moga brata?’. Kakve veze to ima sa zapošljavanjem, kakve veze ima s tom curom? Ali u Vukovaru se takve poveznice povlače, jer emocije upravljaju ljudima“, odgovara.

Nova škola

Nije bilo političke volje pa ni u veljači ove godine prijedlog za osnivanje Nove škole nije prošao na Gradskom vijeću

No sve je više ljudi koji se u Vukovaru odbijaju nacionalno izjasniti. Među njima je i Lana Mayer, koja se užasava kada se govori o hrvatskoj ili srpskoj djeci, što je rezultat podijeljenih škola. Stariji sin joj ima pet godina i nada se da će dok krene u školu konačno započeti s radom nova, zajednička škola.

Udruga Nansen dijalog centar iz Osijeka još je 2003. pokrenula projekt Nove škole koja bi bila otvorena za sve. Istraživanje koje su proveli 2005. o odnosu roditelja prema osnovnom školstvu u Vukovaru pokazalo je da je 71,4% ispitanika svih nacionalnosti nezadovoljno modelom školstva koji im se nudi. Čak 81,25% roditelja potvrdilo je da bi dijete upisalo u zajednički razred. Prije šest godina počeli su pregovarati s nadležnim institucijama jer su htjeli da osnivač bude županija, grad ili Ministarstvo obrazovanja, ali, kako nam je rekla Ivana Milas iz Nansen dijalog centra, „nije bilo političke volje“ pa ni „u veljači ove godine

prijedlog za osnivanje Nove škole nije prošao na Gradskom vijeću.“ A kakav je utjecaj odvojenih škola na djecu pokazuju znanstvena istraživanja koja su u Vukovaru provodili psiholozi Dinka Čorkalo Biruški i Dean Ajduković. Djeca su manje od njihovih roditelja spremna na kontakte s pripadnicima druge etničke skupine. Za razliku od starijih, nemaju iskustvo življenja u nepodijeljenoj zajednici i život unutar jedne etničke skupine i u podijeljenom gradu za njih je prirodno stanje.

Ada

– pješčani otok zajedništva

Moraš doći ljeti i ići na Adu

Umjesto o podijeljenosti, svoje sam sugovornike Vukovarce pitala koje prostore u gradu osjećaju kao zajedničke. Nije im trebalo dugo razmišljati: Adu. Taj riječni, pješčani otok na Dunavu, na granici sa Srbijom, u ljetnim je mjesecima prepun ljudi. I svi kažu: „Moraš doći ljeti i ići na Adu.“ To mi je rekla i simpatična gospođa dok mi je pokazivala kovčeg u pogrebnom poduzeću koje vodi preko puta bolnice u Vukovaru. Od dvadeset pogreba, bar se za tri bira najjeftinija, takozvana socijalna oprema, kaže. Najskuplji kovčeg, „Amerikanac“, nije prodala već dvije godine. Kada sam je, tek usput, pitala što ona misli o suživotu, pitanje kojega je Vukovarcima već dosta, rekla mi je: „To ovisi od čovjeka do čovjeka.“

Vukovarci: nema ti do naše Ade

VUKOVAR - mjesto mira i dijaloga

Piše Lana Mayer

Ciklus Vukovarskih konferencija koji je pokrenula dr.sc. Ljiljana Gehrecke više od desetljeća pridonosi dijalogu među građanima Vukovara i regije

U Vukovaru je 27. i 28. rujna 2018. godine održana konferencija naziva Vukovar mjesto mira i dijaloga u organizaciji Europskog doma Vukovar i Zaklade Friedrich Ebert. Ovogodišnja konferencija predstavlja 13. konferenciju u nizu iz ciklusa Vukovarskih konferencija započetih 2006. godine s ciljem razvoja dijaloga među građanima Vukovara i regije. Bila je to ideja osnivačice i prve predsjednice Europskog doma Vukovar prof. dr. sc. Ljiljane Gehrecke i koordinatorice programa Zaklade Friedrich Ebert Blanke Smoljan. Suradnja EDVU-a, FES-a, Saveza udruga obitelji zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja i

**U civilnom sektoru
moguće je dobiti
informacije koje,
u takoreći službenom
diskursu o Vukovaru
ili onome medijski
popraćenom,
ne opstaju**

Društva intelektualaca Vukin Vukovar u organiziranju i provođenju Vukovarskih konferencija trajala je punih

deset godina.

Konferencije bi završavale donošenjem ključne poruke usuglašene među svim partnerima, a teme sljedeće konferencije nadovezivale su se jedna na drugu ovisno o potrebama građana, koje je posebice Ljiljana Gehrecke osluškivala i prepoznavala. Nesvakidašnje partnerstvo njemačke zaklade, saveza udruga proizašlih iz Domovinskog rata i navedenih predstavnika civilnog sektora slalo je snažnu poruku o potrebi i mogućnostima suradnje. Europski dom Vukovar nastavio je s mirotvornim radom i nakon smrti gospođe Gehrecke 2015. godine, a Vukovarske

Konferencija „Vukovar mjesto mira i dijaloga“, rujna 2018. godine

su konferencije također nastavljene, no u nešto promijenjenom obliku, odgovarajući na potrebe Vukovaraca s naglaskom na glas mlade generacije, čiji se stav o prošlosti često zanemaruje i, čak, tabuizira.

Prema centru za kulturu dijaloga i mirovno obrazovanje

Nesvakidašnje partnerstvo njemačke zaklade, Europskog doma Vukovar, Saveza udruga proizašlih iz Domovinskog rata i Društva intelektualaca Vukin Vukovar slalo je snažnu poruku o potrebi i mogućnostima suradnje

U želji da rad Ljiljane Gehrecke ostane trajno zapamćen u široj javnosti, EDVU je uz podršku FES-a i Njemačkog veleposlanstva pokrenuo inicijativu osnivanja ustanove za mirovno obrazovanje i kulturu dijaloga, tako da ovogodišnja Konferencija predstavlja prvi korak k tome cilju.

Naime, prema podacima Memorijalnog centra Domovinskog rata Vukovar, grad Vukovar godišnje posjeti oko 40 tisuća učenika osmih razreda i njihovih nastavnika. Tijekom njihova boravka učenici posjete sva mjesta sjećanja u Vukovaru i detaljno uče o ratnim zbivanjima tijekom 1991. godine. O gradu u sadašnjosti,

Dr.sc.Ljiljani Gehrecke

(1938. - 2015.) sa zahvalnošću je uručena Nagrada „Krunoslav Sukić“ 2011.g. zbog njezine posvećenosti ublažavanju ratnih trauma, oporavku ljudi i društva u Vukovaru.

Ljudi u Vukovaru grade na njezinoj ostavštini, na konferenciji VUKOVAR MJESTO MIRA I DIJALOGA (2018.) promišljalo se i domislilo što i kako činiti da, unatoč politikama koje su prepreka, Vukovar postane mjesto mira i dijaloga!

U svom govoru prilikom primanja Nagrade Ljiljane Gehrecke naglasila je: "Danas, ne samo kod nas, već i u cijelom svijetu, nema preče zadaće od stvaranja mira. Cijeli svijet se trenutno nalazi na rubu ponora, u koji ga može sunovratiti samo jedan jedini nerazumni potez moćnika. Od prijeteće katastrofe može nas spasiti samo jedna stvar, a to je apstinencija od svakog nasilja i mirno, razumsko rješavanje svih postojećih problema.

Što se Vukovara tiče, ne želim reći da se samo nadam, već da sam uvjeren u to, da će bol i patnja kroz koju su Vukovarci prošli za vrijeme i poslije rata biti pokretačka snaga za skok na višu razinu svijesti, koja će omogućiti bolje razumijevanje prošlosti i izgradnju zdrave, učinkovite zajednice u budućnosti."

Stav i glas mlade generacije o prošlosti često se zanemaruje i, čak, tabuizira

o građanima koji žive u gradu danas i čine grad, učenici u službenom dijelu ne doznaju mnogo (ili ništa). Time se

izostavlja određeni obrazovni moment i izostaje potpuna slika vukovarske sadašnjosti. Istovremeno se perpetuira slika Vukovara kao grada žrtve, grada rata i u 21. stoljeću.

EDVU je, pak, često mjesto posjete mladih istraživača, stranih novinara, grupa iz civilnog sektora, studenata i drugih koji posjećuju Vukovar, obilaze mjesta sjećanja, ali neizostavno i udruge poput EDVU. Civilni sektor prepoznat je kao prostor na kojemu je moguće dobiti informacije koje drugdje, u takoreći službenom diskursu o Vukovaru ili onome medijski popraćenom, ne opstaju. EDVU je prepoznat kao mjesto susreta i dijaloga, što i zagovara od osnutka udruge 2000. godine.

Ovogodišnja konferencija okupila je stoga stručnjake iz područja obrazovanja, znanstvenike i aktiviste kako bi zajedno promišljali korake na putu realiziranja ove ideje. Njihove različite perspektive i iskustva dala su dragocjen doprinos i predstavljaju temelj u nastavku ostvarenja inicijative i osnivanja centra za mirovno obrazovanje i kulturu dijaloga.

Ljiljana Gehrecke: Ljudi nisu zli - ljudi su nesretni

IZVAN EHO-KOMORE: nenasilje kao višeglasje

Piše Vesna Janković

„Naučimo se nužnosti demokracije od populista, ljepoti različitosti od ksenofoba, hitnosti međunarodne suradnje od nacionalista.“

Šetam Đakovom, svojim rodnim gradom i mislima mi prolaze poruke s nedavno održanog prosvjeda u Vukovaru, 13. listopada. Zahtijevalo se procesuiranje ratnih zločina nad Hrvatima. Oспорavana je abolicija i Erdutski sporazum koji je doveo do mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja. Ne po prvi puta se zbog kratkoročnih političkih interesa rasplamsavaju međunacionalne netrpeljivosti, a cijela se zemlja zgrčila, okrenula unazad. Rane su još jednom otvorene u opasnom ritualu kojemu cilj nije iscjeljenje društva. Kao što piše Dragan Markovina: „Čitava agenda nacionalističke desnice može se svesti pod vječno održavanje militariziranog društva i konstantno vraćanje ratnim narativima, uslijed čega se, pored problematičnosti brojnih poruka koje se iz tih krugova emitiraju, društvo svjesno drži u posttraumatskom stresu, a međunacionalne tenzije na maksimumu, što pak za daljnju posljedicu ima stalnu potragu za tzv. neprijateljima unutar hrvatskog nacionalnog korpusa, koji bi željeli da se rat prevaziđe i da se izgradi mirnodopsko društvo.“¹

Jadranka Reihl Kir, supruga Josipa Reihl Kira, dobitnica je mirovne Nagrade „Krunoslav Sukić“ 2010 g. za njezino nepokolebljivo inzistiranje na istrazi ubojstva svoga supruga i dvojice predstavnika lokalne vlasti, Milana Kneževića i Gorana Zobundžije te pokušaja ubojstva Mirka Tubića 1. srpnja 1991. godine na kontrolnoj točki između Osijeka i Tenje.

Jadranka Reihl Kir nije dozvolila da se to ubojstvo zataška niti da se proglašuje činom slijepa osвете koji se treba opravdati predratnom atmosferom koja je takve osjećaje raspirivala, nego da se radi o političkom ubojstvu usmjerenom na eliminaciju mirovnih nastojanja njezina supruga. Uspjela je istinu o sudbini Josipa Reihl Kira učiniti dijelom kolektivnog iskustva i principijelnog stava. Jadranka Reihl Kir nikada nije bila žrtvom već svjedokinjom i heroinom svog vremena.

¹ Dragan Markovina: „Mirna reintegracija Podunavlja trebala bi biti uzor suživota, a nacionalistička desnica sustavno ju dovodi u pitanje“, Telegram, 16. 10. 2018.

Strah od višeglasja

Ovaj domaći hod unazad događa se u trenutku kada se čini da se cijeli svijet kontrahira u strahu od globalnih integracijskih procesa i svih tektonskih pomjeranja koje ti procesi nose.

Godine mirotvornih napora grupa i pojedinaca, filigranski rad na pomirenju i normalizaciji, potiskuje se. Čini se kako ratnička retorika opet postaje privlačnija od smirenog dijaloga. Ovih dana objavljena je i vijest da interkulturalna škola u Vukovaru, izgrađena novcem norveške vlade, zjapi prazna. Nema roditelja koji svoju djecu žele upisati u "miješanu" školu, dati im priliku da budu s drugima, čuju drukčije priče. Želja za životom u eho-komori u kojoj odjekuje samo jedna istina. Strah od višeglasja. Nažalost, ovaj domaći hod unazad događa se u trenutku kada se čini da se cijeli svijet kontrahira u strahu od globalnih integracijskih procesa i svih tektonskih pomjeranja koje ti procesi nose. Turska književnica Elif Shafak nedavno je rekla kako je najdublji jaz suvremenog svijeta onaj između "tribalizma, nazora koji nas pokušava uvjeriti da pripadamo samo vlastitom plemenu i da ćemo biti sigurniji ako budemo okruženi samo istima te da bismo se trebali vratiti tom izolacionističkom instinktu. S druge strane su oni koji se tome protive, svjesni da bi tribalizam mogao voditi velikoj katastrofi."²

Nenasilje kao osobni izbor

Izgradnja mira spor je i dugotrajan proces. Zahtijeva mnogo strpljenja, upornosti, ali i hrabrosti. I dok razmišljam o nenasilju kao osobnom izboru koji u određenim okolnostima može postati herojski čin, dolazim do svoje stare srednje škole i prisjećam se mog profesora Josipa Reihla Kira. Tada, davne 1980-e, zaokupljena nekim sasvim drugim mislima, nisam ni mogla pretpostaviti da će deset godina kasnije postati jedan od mirotvornih heroja. Sjećam ga se kao blagog čovjeka. Predavao mi je kratko, tek jednu godinu. Kao i većinu mojih vršnjaka u to vrijeme više me zanimalo sve što nema veze sa školom, a profesore, kao i cijeli "svijet odraslih" doživljavala sam s dozom podozrenja. Međutim, **Josipa Reihla Kira** sam baš zbog njegove nenametljivosti uvažava-

² Transkribirano prema video zapisu diskusije "Brexit: An unorthodox view – a Guardian Live event", održane 27. siječnja 2017. <https://www.youtube.com/watch?v=AraqxOnOS64&t=2754s> [posjećeno 20. listopada 2018.]

Mural "Rhythm of the saints / If I have weaknesses don't let them blind me" na napuštenoj zgradi Poljoprivrednog fakulteta. U ratno vrijeme, to je bila crta razgraničenja, a ujedno je mjesto s kojeg je Reihl-Kir zadnji put živ otišao iz Osijeka.

Autor murala: Lunar • Autor fotografije: Samir Kurtagić

Mural u znak sjećanja na Josipa Reihl-Kira

Mural s ciljem trajnog i svakodnevnog sjećanja na tri ključne vrijednosti koje je Josip Reihl-Kir objedinio – mirotvorstvo, suradnju i nenasilje.

U znak sjećanja na Josipa Reihl-Kira, načelnika osječke policije koji je u ljeto 1991. ubijen zbog svojih mirovnih napora, ovih dana na napuštenom osječkom zidu nacrtan je mural "Rhythm of the saints / If I have weaknesses don't let them blind me" nazvan po pjesmi Paula Simona, čiju je ploču Josip Reihl-Kir posljednju kupio.

Autor murala renomirani je hrvatski umjetnik Lunar. Nastao je na poziv Centra za mirovne studije u suradnji s obitelji Reihl-Kir, a s ciljem trajnog i svakodnevnog sjećanja na tri ključne vrijednosti koje je Josip Reihl-Kir objedinio – mirotvorstvo, suradnju i nenasilje.

Mural predstavlja **stablo koje se probija kroz katove teško oštećene zgrade i označava osobu koja se poštenim radom i iskrenim nastojanjem probija kroz prepreke**. Nalazi se na napuštenoj zgradi koja je nekada bila Poljoprivredni fakultet, a ujedno je mjesto s kojeg je Reihl-Kir posljednji put živ otišao iz Osijeka. Dodatno, u ratno vrijeme, to je bila crta razgraničenja.

"Svjestan sam da živi svijet pokreće stalna napetost između dobra i zla, života i smrti, kako god to nazvali. Čovjek bi tu trebao biti iznimka pa ipak većinom to nije. U takvom svijetu osjećam neizmjereno poštovanje prema nenasilnim ljudima, koji žive i doprinose zajednici, a u teškim trenucima na svoja leđa prihvate breme koje većina ignorira. Dobronamjerni i hrabri ljudi su rijetkost u svijetu nevjerojatne okrutnosti, manipulacije, pohlepe, površnosti i sebičnosti. Svjestan sam da crtanje jednog murala ne može puno promijeniti, ali drago mi je ako poruku netko vidi i razumije. Čast mi je što sam imao priliku napraviti mural posvećen čovjeku kakav je Josip Reihl-Kir" istaknuo je umjetnik Lunar, 21.7.2016. <https://www.tportal.hr/kultura>.

vala. Danas mi se čini kako je samo takva blagost mogla iznjedriti unutarnju snagu potrebnu da nenaoružan obilazi i pregovara s ljudima na barikadama. Unutarnju snagu da se suprotstavi svojim nadređenima i slijedi vlastitu savjest. Razmišljam o hrabrosti njegove supruge **Jadranke Reihl Kir** koja je godinama živjela u izolaciji, napuštena od prijatelja prikupljala dokaze, borila se da ubojstvo njezina supruga ne ostane nekažnjeno. Njezina borba za istinu mnogo je više od borbe za pravdu za jednog čovjeka. Glas Jadranke Reihl Kir dragocjeno je svjedočanstvo koje priječi da se hrvatsko društvo pretvori u eho-komoru jedne istine.

I prazna mjesta i svjetionici

Međutim, u mom rodnom gradu nema ulice koja se zove po Josipu Reihlu Kiru, baš kao što u državnom kalendaru, za razliku od Bljeska i Oluje, nema dana za obilježavanje mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja. Ta prazna mjesta govore mnogo o vrijednostima koje kao društvo negujemo. Ne radi se samo o potrebi čuvanja sjećanja na iznimne pojedince, nego o tome jesmo li kao društvo u stanju prepoznati herojstvo u činu uspostavljanja dijaloga? Ne bi li trebalo više slaviti mirovni proces u kojem nije izgubljen niti jedan ljudski život, za razliku od vojne akcije koja je završila smrću civila i masovnim iseljavanjem stanovništva? Nisu to samo iskazi o prošlosti, nego mnogo više o budućnosti koju želimo. Kao što je kazao Nikola Puharić: "Da je nasljedstva mirotvorstva nesvjesna i/ili ga ignorira, pokazuje se i u slučaju Josipa Reihla Kira jer ni on, niti reintegracija, nisu primjeri na koje se kroz školu i društveno-političko djelovanje ukazuje kao na svijetle i važne primjere djeci i mladima, ali i značajne sastavnice kojima bi se Hrvatska mogla predstavljati ostatku svijeta."³

Srećom, rat nije iznjedrio samo razaranje i traume, nego i snažan antiratni pokret, nasljeđe kojeg je i njegovanje sjećanja na one koji se nisu povinivali ratnoj logici i čuvanje prostora za drukčije glasove. Žene u crnom u Srbiji zalažu se "za pluralitet istorije, za upisivanje u istoriju drugosti i različitosti" javnim akcijama kojima obilježavaju važne datume ženske i mirovne povijesti, ali i zločina prešućenih u oficijelnim ratnim narativima. Na sličan način Nagrada za promicanje mirotvorstva, nenasilja i ljudskih prava "Krunoslav Sukić" nije samo odavanje priznanje ljudima koji svojim djelovanjem čine ovo društvo boljim, nego i svjetionik koji pokazuje smjer prema humanijoj budućnosti.

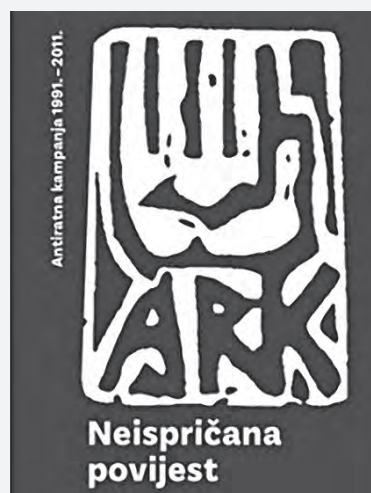
Tuga i utjeha

"Naučio sam se šutnji od pričljivih, ljubaznosti od neljubaznih, toleranciji od netolerantnih."

Završavam svoju šetnju Đakovom na trgu **Josipa Jurja Strossmayera**. Još jedan velikan duha kojeg se Hrvatska odri-

če. Iako je utemeljio ključne hrvatske znanstvene i kulturne institucije, nacionalisti mu u svojoj isključivosti ne mogu oprostiti ekumenizam i panslavizam. Ponovno me na tren preplavi tuga zbog uskogrudnosti društva u kojem živim. Odnekud, kao za utjehu, izrone u sjećanju stihovi Khalila Gibrana "Naučio sam se šutnji od pričljivih, ljubaznosti od neljubaznih, toleranciji od netolerantnih" kojima je Elif Shafak dodala: "Naučimo se nužnosti demokracije od populista, ljepoti različitosti od ksenofoba, hitnosti međunarodne suradnje od nacionalista." ■

Vesna Janković i Nikola Mokrović dobili su Priznanje „Krunoslav Sukić“ KNJIGA GODINE 2011 kao urednici publikacije Antiratna kampanja 1991.-2011. – **Neispričana povijest**, Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću, Antiratna kampanja, Zagreb, 2011.

Knjiga daje pregled rada i djelovanja mreže organizacija civilnog društva (pokreta) koja je u najtežim ratnim i poratnim godinama visoko držala luču mirotvorstva i nenasilja i polučila značajne rezultate. Knjiga je u svakom slučaju inspiracija za nove generacije da se angažiraju na naporima za eliminaciju nasilja u društvenim konfliktima i za izgrađivanje kulture mira. **Iako tek sramežljivo, zabilježeno je da se počela koristiti kao izvor na satu povijesti.**

"Pitam se koliko bi svi ti ljudi koji su se spremali za vojnu paradu bili spremni čuti priču o drugoj strani rata. Priču o iskorijenjenosti i izlomljenim identitetima, u kojoj nema jednostavne podjele na 'žrtvu' i 'agresora?', Vesna Janković moderirajući javni razgovor "Drugi rat" održanog 5. kolovoza 2015. u riječkom HNK u surorganizaciji s Documentom – centrom za suočavanja s prošlošću i Srpskim narodnim vijećem, u režiji Olivera Frlića.

Vesna Janković, sociologinja, urednica časopisa Arkzin, mirovna aktivistica.

³ Citirano prema članku Andree Žapčić "Mirotvorac na nišanu" - Tko se boji Josipa Reihla Kira?, N1, 1.7.2017. <http://hr.n1.info.com/a215467/Vijesti/Mirotvorac-na-nisanu-Tko-se-boji-Josipa-Reihla-Kira.html> [posjećeno 20.listopada 2018.]

TKO SU NAMA MIROTVORCI - Franjo Starčević

Piše Nada Glad

Zahvaljujući upravo tom čovjeku na kartu svjetskog mirotvorstva upisuje se bilješka o goranskoj oazi mira usred ratom plamteće Hrvatske : o jednom od najznačajnijih goranskih mirova – onom ratnom 1991. - izborenom dijalogom i mirom, okrenutošću jednih drugima s povjerenjem

Gradnja aktivnog mira

2017. godine tiskana je knjiga o Franju Starčeviću, mrkopaljskom profesoru psihologije i filozofije, osnivaču Škole mira, dosljednom zaljubljeniku u Mrkopalj i Gorski kotar, uvjerenom domoljubu i samoprijegornom goranskom heroju mirotvorstva koji je sudbonosnih 90-ih neumorno radio na približavanju hrvatskih i srpskih sela, obitelji i pojedinaca, na zajedničkoj gradnji „aktivnog mira“. Zahvaljujući upravo tom čovjeku na kartu svjetskog mirotvorstva upisuje se tada i bilješka o goranskoj oazi mira usred ratom plamteće Hrvatske. A moglo je biti i drugačije, jer... u središtu Gorskog kotara tada, u vojničkoj utvrdi iznad grada Delnica, odakle je i sam pogled svjedočio mogućoj dominaciji prostorom, boravi jedna od posljednjih vojničkih postava, a njoj nasuprot, u zemljanom podzemlju čuči oružje ogromne razorne snage. Civilne vlasti, suočene s činjenicom moguće eskalacije sukoba golorukog naroda i naoružane vojske, odlučuju pridobiti povjerenje potencijalnog neprijatelja te ga, slijedom okolnih primjera suočavaju s tragedijama i na obje strane. Dok tako susret-uvjeravanja između općine i kasarne traju danima, noćima, profesor Starčević kani osujetiti moguće zle pravce djelovanja na terenu. On mora osjetiti, odijeliti psihološku razliku predrača te tadašnjeg napeptog stanja među žiteljima u susjednim selima s pretežitom srpskim pukom. Pa kreće sam ili s prijateljima, u početku

autom ali i pješice u Moravice, Gomirje, Ponikve, Jasenak, Vrelo, Drežnicu među susjede... i uvjerava stanovnike tih naselja da su oni „jedni od nas, naše drugo mi“ i da je nastavak mirnog života i dalje moguć. Čini to stalno iznova, prelazi barikade i osluškuje gdje bi se mogao pojaviti problem. Poziva ih na smirivanje tenzija i neuporabu do-

**Mirotvorstvo je
u to vrijeme
u Hrvatskoj
društveno nepoželjno,
pa čak i opasno po život**

stavljenog im oružja, jer... moglo bi to eskalirati nekim oblicima sukoba a otud do rata je nedalek put.

Čini to iako je mirotvorstvo u to vrijeme u Hrvatskoj društveno nepoželjno, pa čak i opasno po život. Iz svoga Mrkoplja on se telefonom dogovara za susret, više među malim ljudima i u nižim krugovima dok se visoke adrese više-manje oglašuju na tako nešto. Čak i najbolji prijatelji Starčeviću taj čin pružene ruke srpskim susjedima u to doba ne bez spočitavanja prihvaćaju tek s odmakom vremena, a i tada se pitaju je li to ludost, hrabrost ili incident iz-

daje. No, zahvaljujući takvom djelovanju malobrojnih koji nisu dozvolili da ih vodi diktat vremena nabijen strahom, predrasudama, podjelama i nacionalnom mržnjom, koji su nasuprot tome stvarali ozračje mira, povjerenja i smirivanja strasti Hrvata i Srba u Gorskom kotaru, sačuvan je mir i Gorski kotar već tada u tim burotvornim devedesetima, kada je svaka iskra mogućeg oganj nesagledivih razmjera, uspijeva u onome u čemu nije uspjela gotovo nijedna hrvatska regija od Slavonije do Dalmacije. Naime, početkom studenoga 1991. je zauvijek otišla JA ostavljajući za sobom nerazorene obrise kraja, ljude u nastavku življenja u zavičaju predaka i do tad uskladišteno oružje kojim će se naoružati branitelji na ratnim crtama. Sačuvan je mir.

Škola mira Mrkopalj

Na tragu očuvanja mira će Franjo Starčević sa suradnicima otvoriti Školu mira za djecu svih nacionalnosti, sa cijelog prostora bivše države, i oživotvoriti projekt prevencije mirotvornih radio-ničkih stvaranja i odgoja novog uzrasta mirotvoraca. Škola mira u Mrkoplju, u svom deset i višegodišnjem trajanju, postaje svjetionik obnove povjerenja, stvaranja prijateljstva i podizanja mostova mira, a s osnove pokreta kulture mira, ekumenizma i njegovanja uspomene na žrtve ratova. Značajan je poticajni faktor turističkog razvoja Mrkoplja.

•••

Franjo Starčević je u ŠKOLU MIRA u Mrkoplju okupljao mlade iz ratom zahvaćenih dijelova Hrvatske i Bosne i Hercegovine - odmor od rata i prvi kontakti preko granica razdvajanja

„Ispovjest“

Franjo Starčević je i izvan te mirotnove aure višestruko zanimljiva ličnost, čovjek silne životne snage i stvaralačkog

potencijala, znalac, humanist, književnik i pedagog. U odmaku vremena i života, nakon spoznaje da je „Škola mira pre-malo raširena pa stoga i nedjelotvorna“, počinje pisati svoju „Ispovjest“ izrazivši pri tom i svoju posljednju volju; da ona bude tiskana kada njega više ne bude. Tu, na vrhuncu svoga razočaranja u suradnike, u sve ljude, u društvo, u nedosegnutost čina preobraćenja svijeta, on priznaje da je Školi mira kao projektu, u svojoj inače često preidealiziranoj fikciji svijeta, povjerio budnost nad svjetskim mirom, a ona se, gle, našla na izdisaju. Kako kad joj je bio oslonac i snaga njenoga postojanja, njen beskrajno odani provoditelj i snatrilac? Tako i baš zato, jer su ga pri tom i količinski i vremenski, nakon vjerne i prerano umrle supruge, sredstvima i poticajima pratili pojedinci i neka tijela, ali u ograničenom omjeru i trajanju. A vrata društva u cjelini ostala su zaključana za daljnje mirotnove korake. I tu se njegova snaga jednostavno razbila o hrid nerazumijevanja i neprihvatanja. Činilo mu se da je sve što je dotad radio - radio uzalud! U danima bolesti naišla i sumnja u čijem su se si-

vilu pogubile sve optimistične niti koje više nije mogao pronaći.

Naslijeđe Franje Starčevića

Povezivalo nas je dvadesetak godina zajedničke suradnje, spoznala sam sve njegove okrenutosti stvaranju boljega

U Hrvatskoj se mirotnorstvo još uvijek izjednačuje s kukavičlukom i izdajom

svijeta. Smatrala sam da se takva jedna predanost životu za druge, cilju spašavanja svijeta pred mogućim nestajanjem, takvo jedno općeljudsko stanje mora sačuvati. Uostalom i kao svjedočenje o zadnjim godinama njegova življenja i složenosti situacija kroz koje smo zajedno prolazili. Tako je nastala knjiga „Goranski MIR-ovi“: kao slika vremena koja smo proživjeli zajedno s Franjom Starčevićem. Kao promidžbeni materijal o mirotnovim zaslugama koje su mrkopaljsko-goranska činjenična originalnost. U spomen na jedan od najznačajnijih goranskih mirova - onaj ratni 1991. - izboren dijalogom i mirom, okrenutošću jednih drugima s povjerenjem.

Primorsko-goranska županija je s Općinom Mrkopalj, budući da je prof. Starčević jedan od dobitnika njihove Nagrade za životno djelo, upravo za taj oblik mirotnove edukacije mladih dogovorila obnovu rada Škole mira.

Drugi reakcija, onih sa razine državne vlasti i institucija, koje su u obvezi zaslužene pojedinosti makar simbolično pohvaliti-nagraditi, nije bilo, nema. Jer u Hrvatskoj se mirotnorstvo još uvijek, bez obzira na rezultate, na odmak vremena i tobožnje prihvaćanje europskih normi, izjednačuje s kukavičlukom i izdajom.

Nada Glad dobitnica je Priznanja „Krunoslav Sukić“ KNJIGA GODINE 2017 za biografsku studiju života i djela Franje Starčevića - „Goranski mir(ovi)“

U šestogodišnjem radu, prema želji pokojnog Franje, nastala je ova knjiga, jedna od najvažnijih knjiga za Gorski Kotar i od velike vrijednosti za hrvatsko društvo, posebice za promociju mira. Kroz biografiju, dnevnik i korespondenciju, opisani su između ostalog, pregovori

između etnički hrvatskog i srpskog stanovništva u Jasenku i Delnicama koje su rezultirale očuvanjem mira i nepodizanju međuetničkih tenzija u Gorskom Kotaru. Na tragu tog rada, Franjo Starčević osniva Školu mira u Mrkoplju koja među prvima, a nadalje kroz cijelo desetljeće, na ljetnim školama okuplja djecu iz svih republika bivše Jugoslavije.

Knjiga je opsežan i iscrpan izvor - kako za one koji se žele informirati, tako i za one koji na ovom primjeru žele nastaviti razvijati aktivnosti i materijale mirotnog obrazovanja ili ponijeti motiv i inspiraciju za razvoj mirotnih politika. Djelo Franje Starčevića je raritet, oaza povezana sa zajednicom, mirotna iznimka u vremenima i prostorima rata, bogatstvo koje se tek ima otkrivati. Djelo Nade Glad temeljit je prikaz, dosad nepostojeće svjetlo na iznimnu osobu koje nam ne daje samo nepoznate informacije ili puku nadu, već nas i tjera da se zapitamo: Znamo li stvarno kolika je snaga jednog čovjeka? I Nada i Franjo sjajni su primjeri za reviziju vlastitog neznanja.

Nada Glad, rođena 1946.g. u Ogulinu, živi u Delnicama, novinarka, urednica, lektorica, priređivač niza goranskih knjiških izdanja.

Tako je govorio Franjo Starčević...

U svojim knjigama, a još više u svojim javnim nastupima, osobito sudbonosno-revolucionarnih devedesetih, često je rabio i kombinirao iste rečenice kako bi sugovornicima dočarao svoje misli...

Profesora Franju Starčevića, Mrkopalj /1923.-2011./, suvremenici kao da više poznaju po mirotvorstvu nego li kao čovjeka koji je vladao čarolijom riječi. Iza njega su ostale mnoge skripte i udžbenici za redovnu nastavu u učiteljskoj školi, te još veći broj njih za populaciju učenika s posebnim potrebama, te za studente VIPŠ-a. Objavljivao je svoja istraživanja glede unapređenja nastave, redovno je i vrlo lako komunicirao s medijima, a tik pred kraj života napisao je i nekoliko knjiga To su: „U potrazi za goranskom dušom“, „1971. i oko nje“ te „Književna ostavština Alojza Crnića“. Dvije prvospomenute pisao je vrlo dugo i završio tek kad se vratio u Mrkopalj.

U svojim knjigama, a još više u svojim javnim nastupima, osobito sudbonosno-revolucionarnih devedesetih, često je rabio i kombinirao iste rečenice kako bi sugovornicima dočarao svoje misli.

Evo nekih:

- U Gorskom kotaru vlada **mir ispražnjenih naselja**, što od stalnih odlazaka mladeži, što od učestalih pogreba. Oni prvi, radoznaliji, poduzetniji, bistriji, započinju se tražiti u sredinama koje više obećavaju, ovi drugi, pred neumitnošću vremena, nemaju izbora.

- **Mirotvorstvo** ima svoju prošlost, sadašnjost i budućnost. Prošlost nije gotova, ni za čovjeka, ni za narod, ni

U Domovinskom ratu na istoj strani su djeca partizana i ustaša no čim je rat završen oni su opet zakoračili u novu povijest međusobnog neslaganja

za djecu i školu, i ne bi smjela biti ni za Crkvu i vjeru s mnoštvom starozavjetnih okrutnosti i razaranja uslijed kojih izlazi da je spasenje čovjekovo začeto u ratovima.

- **Kategorija mira važnija je od kategorije hrvatstva.** Mir između nas i naših Srba, pa i onih Srba koji su s oružjem ustali na nas. Mislim da je mir potrebniji od ikakve namjere da im vratimo istom mjerom. Valja sačuvati sna-

Vrata društva u cjelini
ostala su zaključana
za daljnje
mirotvorne korake

gu za druge ciljeve, za unapređenje Hrvatske. Hrvatsku mogu preporoditi samo snage oslobođene svih tereta osvete, svih tereta mržnje.

- **Često sam poput Sizifa**, kamen koji se skotrljao niz padinu opet vraćao natrag, kotrljajući ga na vrh brda. Govorio sam o miru, a oko mene se ratovalo! Imao sam dojam (poput Sizifa) da radim uzaludan posao, ali nisam odustajao: vraćao sam kamen natrag na šiljasti vrh brijega.

Isto je i s našim **pokušajem izlaska iz povijesti, radi se o vrtnji u krugu**, o „vječnom vraćanju istog“ (Nietzsche). Tek što smo iskoračili iz povijesti opet smo ušli u nju, primjer: u 2. svjetskom ratu jedni protiv drugih bore se partizani i ustaše, u Domovinskom ratu na istoj strani su djeca partizana i ustaša no čim je rat završen oni su opet zakoračili u novu povijest međusobnog neslaganja.

- Bez komunista, koji su se zvali antifašistima, Hrvatska bi gotovo nezamislivo prošla, **to je naprosto povijesna činjenica.** Ovako je dobila svoje teritorije natrag: Istru, Rijeku, Zadar.

VESNA ZOVKIĆ - šutnja: od zlata do suučesništva

Piše Vuk Tešija

Zajedničko nam je to što želimo pravednije društvo i otvoreniju Crkvu koja u sekularnom društvu ne bi bila čuvarica tradicije, nego proročki glas koji u javnom prostoru „obrazlaže razlog svoje nade“.

Ako nekome opet padne na pamet da zarati, ajmo napraviti sve što možemo, koliko god to bilo nezatno, da se to ne dogodi - kaže sestra Vesna Zovkić.

Njih tri dobitnice su Priznanja „Krunoslav Sukić“ 2017: Katolička teologinja i mirovna aktivistkinja Ana Raffai, spisateljica i profesorica biblijske hermeneutike Jadranka Brnčić te pripadnica reda Isusovih malih sestara Vesna Zovkić.

Podigle su svoj glas protiv zlorabe govora s oltara, mjesta koje, prema njihovom mišljenju, služi za širenje istine i ljubavi, a ne netolerancije i šovinizma. Nisu željele da se u njihovo ime to čini i to su jasno dale do znanja.

Sestra Vesna ne voli da je zovu „časna“, a u razgovoru s njom svi stereotipi o časnim sestrama padaju u vodu.

Ušla je s 22 godine u zajednicu Isusovih malih sestara: Zagreb, Rim, Beograd, Kosovo, putujući Romi u Francuskoj, izbjeglički kamp u Gašincima, deset godina u Africi, izbjeglička kriza 2015. i angažman u Opatovcu, gdje god je neki problem, eto nje. Sitna ženica, temperamenta, iskrena, puna ideala, ali i životnog iskustva koje ju nije otjeralo u cinizam kao većinu ljudi s viškom iskustva, već ju je učvrstilo u njenoj ljudskosti.

Red kojem pripada malo je poznat, marginalci u širokoj bašti Božjoj. Kaže da se temelji na solidarnost, prijateljstvu, kontemplaciji - i da je traženje onoga što nas spaja, a ne razdvaja, uvijek bila njena strast.

Sestra Vesna Zovkić: Prije nego redovnica, budi čovjek i kršćanka u punom smislu i ljepoti te riječi...

Ovakav diskurs je nov, osvježavajući i traži takve ljude. Nuštrašive. „Sloboda ima svoju cijenu, ne žalim... ja doista nemam ništa izgubiti. Živjela sloboda djece Božje!“, kaže sestra Vesna na početku razgovora.

**Cijena slobode
podrazumijeva ranjivost,
da na brisanom prostoru
stanete sami**

Centar za mir i nenasilje prepoznao je važnost i snagu poruka koje ste uputili zajedno s Jadrankom Brnčić i Anom Raffai. Kako vas se može staviti pod isti nazivnik? Što je vama zajedničko?

Iako se u mnogočemu razlikujemo, a ponekad i ne slažemo, zajedničko nam je to što želimo pravednije društvo i otvoreniju Crkvu koja u sekularnom društvu ne bi bila čuvarica tradicije, nego proročki glas koji u javnom prostoru „obrazlaže razlog svoje nade“. Obrazlaže i predlaže, a da pritom ne nalaže, pogotovo ne naređuje; Crkvu u kojoj različitost ne bi bila izvor sukoba, nego poziv na dijalog i kojoj najveća vrijednost nije nacija, nego čovjek.

I dok se Jadranka i Ana za to zalažu na različitim razinama, moj doprinos je puno skromniji, nastojim to živjeti u običnoj svakodnevnici, gdje god bila.

Desetak godina živjeli ste u subsaharskoj Africi, govorite arapski, za vrijeme rata volontirali ste u Izbjegličkom centru Gašinci, među prvima ste se uključili u prihvata i pomaganje migrantima kada je počela kriza 2015. godine. Što Vas motivira?

Ljubav. Može zvučati sladunjavo ili otrcano, ali to je to... Ako vjerujete da je Bog Ljubav, da smo svi jedna velika Božja obitelj, braća i sestre, onda svakom čovjeku želite biti blizu, biti

Sestra Vesna Zovkić, dobitnica Priznanja „Krunoslav Sukić“ 2017

Ušla je sa 22 godine u zajednicu Isusovih malih sestara: Zagreb, Rim, Beograd, Kosovo, putujući Romi u Francuskoj, izbjeglički kamp u Gašincima, deset godina u Africi, izbjeglička kriza 2015. i angažman u Opatovcu, gdje god je neki problem, eto nje.

Njih tri, sestra **Vesna Zovkić**, **Ana Raffai**, katolička teologinja i **Jadranka Brnčić**, spisateljica i profesorica biblijske hermeneutike dobitnice su Priznanja „Krunoslav Sukić“ 2017. : „Za njihovo djelovanje koje osnažuje vjernike u javnom izražavanju neslaganja s onim porukama iz Crkve protivnih poruci vjere, ravnopravnosti, solidarnosti i pravednosti“.

Podigle su glas protiv zlorabe govora s oltara. Njihova je poruka jasna - nacionalizam i šovinizam nikako ne smiju postati normativni govor njihove (katoličke) vjerske zajednice u Hrvatskoj. Nisu željele da se u njihovo ime to čini i to su jasno dale do znanja. „Kao kršćanke i građanke želimo reći svoje NE: ne želimo da se liturgijski i medijski prostor zloupotrebljava za promicanje ideja koje su u potpunoj suprotnosti s Evanđeljem i zabrinjava nas svako javno ili prešutno njihovo podržavanje. Progovaramo u ime svoje savjesti i iz želje da oltar ostane mjesto navještaja Isusove poruke i da joj kao Crkva ostanemo vjerni.“

bližnji. Ne kao spasitelj ili nekakav superman, nego jednostavno kao čovjek.

“Prije nego redovnica, budi čovjek i kršćanka u punom smislu i ljepoti te riječi... Nijednu rasu, nijedan narod, nijedno ljudsko biće tvoje srce ne smije isključiti pa bilo ono iz najudaljenijih krajeva ili pak iz posve zatvorene i neprijateljske sredine...” To je oporuka naše utemeljiteljice, male sestre Magdeleine Hutin.

Budući da sam 1991. sa sestrama iz Aljmaša iskusila prognanički život, ratne strahote i osjećaj bespomoćnosti, nakon izbijanja rata u Bosni i Hercegovini kupile smo staru kamp prikolicu i s jednom susestrom otišle u Gašince volontirati živeći s izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine.

A u Sjevernu Afriku otišla nakon 11. rujna 2001. jer mi je teorija o sukobu civilizacija bila jednostavno neprihvatljiva. Vratila sam se obogaćena dragocjenim susretima, prijateljstvima, jezikom... Dio mog srca ostao je tamo!

I kako onda mirno sjediti u toploj sobi dok nepregledne kolone očajnih ljudi prolaze našom zemljom tražeći neko ljepše mjesto pod suncem? Nisam mogla zaustaviti ratove, niti im osigurati bolju budućnost, ali sam mogla biti bar malo blizu... To vam je kao kad bi vašem susjedu gorjela kuća, i premda

niste vatrogasac, bit ćete tamo. Iz solidarnosti. Jer, „nijedan čovjek nije otok, sam za sebe“.

Katolička crkva ima mnoštvo vrhunski obrazovanih ljudi, neki se čak nazivaju katoličkim intelektualcima, no rijetki od njih igraju ulogu intelektualca u društvu. Je li to posljedica oportunitizma; željom da se „ne talasa“ zadržavaju li katolički intelektualci mišljenje za sebe u trenucima kada ga treba izreći; nemaju ga, ili je pitanje savjesti postalo drugorazredno u društvu pa tako i u crkvi?

I ja bih voljela da su naši katolički intelektualci malo glasnij! Ne znam zašto šute, ali znam da ima dosta ljudi koji razmišljaju u duhu Evanđelja i svaki susret s njima podržava moju nadu.

A pitanje savjesti nikada ne može biti drugorazredno jer savjest je prvo mjesto Božje objave čovjeku. Ja sam i progovorila zbog svoje savjesti, zato što sam osjetila da šutnja u ovom slučaju ne bi bila zlato, nego neka vrsta suučesništva. Tim više što izjava jednog svećenika nikako ne predstavlja većinu katolika. Naš duhovni otac, Charles de Faucauld, kritizirao je francusku kolonijalnu vlast u Alžiru zbog toleriranja ropstva, a kada su mu savjetovali da šuti, rekao je: „Ako vlast učini neku nepravdu, onda to treba reći. Nemamo prava biti 'nijemi psi' i 'bezosjećajni pastiri'“. Zadnje riječi su citati Sv. Pisma, Knjiga proroka Izaije.

Unutar crkve zasigurno nisu svi bili sretni s vašom porukom koju ste uputili. Nesumnjivo se neki nisu s njom ni složili, a u takvom trenutku kada je konfrontacija (makar samo mišljenja) neizbježna, tko vam je nabolji „štit“ u takvoj situaciji? Vaša biografija? Istomišljenici koji su bili spremni stati u obranu zajedničkih stavova? Ili samo činjenica da ste jednostavno – u pravu?

Nisam ni očekivala da će svi biti sretni!? Ako su riječi koje progovaramo dovoljno ukorijenjene u Božjoj Riječi, onda se ne trebamo brinuti kako će biti primljene. Vjerujem da postoji duboka koherencija između smisla našeg života i rizika kojeg smo spremni preuzeti.

Snaga koja se ne temelji na osjećaju vlastite krhkosti lako se pretvara u agresivnost. Zato ljudska snaga uvijek podrazumijeva ranjivost, spremnost da se nosite s protivljenjima, da na brisanom prostoru ostanete sami. To je cijena slobode. A vjerujem da nikada nisam sama, jer Bog je sa mnom. Tako da zajedno sa psalmistom mogu reći: „Bog je moj štit, moja utvrda“!

Osim toga, dobila sam puno poruka podrške od znanih i neznanih ljudi, među kojima je bilo svećenika, teologa i redovnica.

■

GUANGZHOU

Piše Nikola Biliškov

Na nama je velika odgovornost; svaku od tih malenih svjećica moramo svojim rukama zaštititi od vjetrova, sve one moraju nastaviti svjetliti, moraju preživjeti usprkos svom tom prožimajućem mraku

Megalopolis, kojega čine Hong Kong, Shenzhen, Dong Ghuan, Guangzhou, Macau i još neki gradovi, trenutno je najveća urbana cjelina na svijetu. U svim tim gradovima zajedno živi preko 100 milijuna stanovnika. Golem je to konglomerat, užurbano klupko asfalta i betona, u kojemu sve vrvi poput košnice. Futuristički kvartovi se tu izmjenjuju sa starijim dijelovima, u kojima se život odvija kroz tradicionalne obrte, trgovinu, neprekidni transport robe. Ceste su prepune auta i kamiona natovarenih brodskim kontejnerima, u podzemnu se željeznicu neprekidno slijevaju rijeke ljudi da bi zatim uronili u uličnu gužvu u kojoj su pješaci ispremješani s motorima, dostavljačima s njihovim pretovarenim kolicima, trgovcima šarenom hranom i svi su u stalnom su mimoilaženju i skretanju s putanja. To je prava košnica ljudi, ogromna pozornica na kojoj se stalno odvija bučni i neprekidni život.

Negdje usred svega toga, sjedimo ispred malene ulične trgovine na križanju dvije živahne ulice. Pijuckamo pivo sjedeći na stolicama, što ih je odnekud izvukla vlasnica, kako bismo u miru popili piće i promatrali sav taj život što se odvija pred nama. Zrak je zagušljiv od vlage i smoga, a nekoliko vidljivih kamera budno prati svaki naš pokret.

Guangzhoua kao ogledalo

Promatram taj svijet, nama stran, svijet u kojemu smo praktički nepismeni, u kojemu ne znamo ni koristiti pribor za jelo, a jezici nam se toliko razlikuju da se ne možemo uloviti ni za jedan jedini izraz pa smo potpuno prepušteni gestikulaciji. Mi plaćamo novcem, Kinezi uglavnom putem višenamjenske aplikacije za mobilitel. Tu smo pravi stranci, a kamere su

doslovce posvuda. Tisuće, vjerojatno i milijuni njih prate svaki naš pokret. Imamo dojam da smo potpuno goli. Kontrola je sveprisutna.

Promatram ljude koji šeću parkom. Nedjelja je i svi su izašli da se opuste, baš kao i mi. Način provođenja slobodnog vremena nije ništa drukčiji od onoga kako to mi radimo. Ljudi šeću, uživaju u zelenilu ili pogledu na jezero, zabavljaju se s djecom i sve je opušteno. Ovdje nam sve skupa više nije toliko strano. No, kamere, upadljivo postavljene po stabilima, neumorno snimaju.

Kontrola je ovdje puno vidljivija i, zapravo, iskrenija

Razmišljam o tom svijetu, o Kini za koju se ponekad kaže da je slika i prilika naše budućnosti. Zapanjenost količinom kontrole nakon nekog vremena je zamijenjena zaključkom da je ovo zapravo vrlo slično onome čemu smo svi stalno izloženi. Kontrola postoji i kod nas, samo je ovdje puno vidljivija i, zapravo, iskrenija. Zašto bi me, uostalom, sablažnjavala ta kontrola? Zašto se ismijavam toj količini sveprisutnih kamera? Zašto su mi toliko smiješna sva ta rotirajuća crveno-plava policijska svjetla, svi ti policijski tornjevi, sigurnosne provjere na ulazu u metro? Zar nije tako i kod nas, samo što u vlastitom licemjerju mislimo da živimo slobodno i nekontrolirano?

Imigracijski formular za strance koji ula-

Nikola Biliškov: cjelokupni naponi očuvanja mira, prirode i planete mogu se opisati kao „preživljavati usprkos“

ze u Kinu koristi izraz „alien“. Osupnuti smo, čak i povrijeđeni tim izrazom kojega doživljavamo pogrdnim, ali i karikaturnim. Zašto kao cijeli civilizirani svijet ne koriste blagi, politički korektan izraz „foreigner“? Zašto nas ljudi na ulici gledaju s toliko zanimanja? (Da, nismo Kinezi, to se vidi, ali ipak nemamo dvije glave i buljave oči, mislim u sebi). Upravo taj „alien“ nas poziva da se malo pažljivije pogledamo u ogledalu. Ispod haube tolerantne Europe, ispod deklarativnog priznavanja svih mogućih različitosti, ispod haube politički korektnih nultih tolerancija krije se veliko, sveprožimajuće licemjerje.

Ispod haube tolerantne Europe

Ksenofobni smo, iracionalno se bojimo drugoga i drugačijega, u ime očuvanja „tradicionalnih vrijednosti“ i „europskog načina života“ nismo u stanju pružiti ruku ljudima kojima je to najpotrebnije. Sve te plemenite građanske i kršćanske vrijednosti padaju na ispitu našeg odnosa prema izbjeglicama iz ratovima i drugim nevoljama zahvaćenih krajeva svijeta. U svom tom iracionalnom ludilu straha i licemjerja zaboravljamo najjednostavniju činjenicu, a to je da su izbjegli-

ce prije svega ljudi, kao i mi. Iracionalno ustrašeni Europljani gube svoju ljudskost na kojoj je, kroz velike ideje humanizma, prosvjetiteljstva, jednakosti, pluralnosti, vladavine prava zapravo i izgrađeno sve ono što Europu čini mjestom ugodnim za život. Čini se da olako odbacujemo te vrijednosti.

Pišem ove retke u danu nakon obilježavanja obljetnice kristalne noći, koja je označila široko otvaranje vrata jedne od najmračnijih epizoda u cjelokupnoj povijesti, kad si je nekoliko naroda, dajući si za pravo, opet na temelju iracionalnosti, proglasiti nekoliko drugih naroda parazitskima, štetnima te donijeti odluku o eksterminaciji tih naroda. Teško je i zamisliti dubine koje je ljudski duh time dosegaao, teško je zamisliti kako je uopće moguće da stvari odu do tih ekstrema. No, nakon obilaska Aušvica u glavi mi je

Ispod haube
tolerantne Europe
krije se veliko,
sveprožimajuće
licemjerje

danima odzvanjalo samo jedno jezivo pitanje: gdje je Aušvic u svakome od nas? Nažalost, Aušvic je puno bliže nego što nam to na prvi pogled izgleda, čini se da je tu, iza ugla.

Poziv

Letim iznad Azije i Europe, tih prastarih kontinenata izmučenih poviješću. U mraku su, samo tu i tamo zablista pokojni grad, a onda zalazimo u dijelove s više gradova. Gledam te gradove, svaki od njih je veličanstveno djelo ljudskih ruku, no između svakog od tih tih svijetlih točica je mrak koji prijeto progutati svu tu svjetlost. Na nama je velika odgovornost; svaku od tih malenih svijećica moramo svojim rukama zaštititi od vjetrova, sve one moraju nastaviti svijetliti, moraju preživjeti usprkos svom tom prožimajućem mraku.

„Preživljavati usprkos“

Naš je cilj zapravo poziv na daljnje djelovanje - naime, Supek je uvijek promatrao čovjeka kao biće koje ujedinjuje svoj rad kroz znanost, filozofiju i umjetnost.

Nikola Biliškov primio je Priznanje „Krunoslav Sukić“ KNJIGA GODINE 2016 kao urednik zbornika radova izdanog povodom **100. obljetnice rođenja Ivana Supeka**, »Preživljavati usprkos« (Izvori, Zagreb, 2015.). Zbornik je mirotvorni poduhvat kao takav: okuplja nove generacije aktivista, istraživača i mislilaca odlično se nadovezujući na naslijeđe znanstvenog, filozofijskog i društveno mirotvornog djelovanja akademika Supeka. Značaj buđenja i aktivnog angažmana, kritičke misli i korištenja znanja za rad na pravednijem društvu, u humanističke svrhe, inkorporiran je u širokom spektru tema obrađenih u Zborniku: kritička misao, uloga znanosti, mirovne politike, humanistička arhitektura, pravedna ekonomija, ekonomska demokracija, održivi prirodni i društveni razvoj, ekologija.

Sam Biliškov o zborniku kaže: „Nismo htjeli da zbornik funkcionira kao zao kružena cjelina nego smo htjeli da kroz objavljene tekstove sagledamo naše probleme i otvorimo jedno područje borbe. Svi okupljeni autori imaju aktivističku crtu, bilo u nevladinim udrugama ili u drugim oblicima djelovanja. Već smo na našem prvom inicijalnom sastanku odlučili da se obratimo mladima, da Supekovu misao i djelo implementiramo na današnju situaciju i da humanizam sagledamo kroz nekoliko različitih aspekata. Naime, Supek je uvijek promatrao čovjeka kao trinitas, dakle kao biće koje ujedinjuje svoj rad kroz znanost, filozofiju i umjetnost, tako da je naš cilj zapravo poziv na daljnje djelovanje“.

Dr.sc. Nikola Biliškov, znanstveni je asistent na Institutu „Ruđer Bošković“. Njegova znanstvena istraživanja vezana su uz bio-obnovljiva goriva, aktivan je u sindikatu Akademska solidarnost i u Udruzi Zelena akcija te objavljuje blog o planinarenju – GLAS NESTAŠNIH.

Kada pojedinac ostane sam.
Više ne odlučuje o svojoj sudbini.
Ostavlja ključ svoje kuće u kamenici.
“Vratit ću se jednoga dana!”
Kaže sebi.

Ključ je još tu.
U kamenici.
Čovjeka još nema.

(fotografirao i zapisao: Nikola Tesla)

Priznanje „Krunoslav Sukić“ Luki Omanu, predsjedniku udruge „Prijatelji životinja“

Piše Hrvoje Jurić

Poštovanje mira, nenasilja i prava se tiče ne samo ljudi i međuljudskih odnosa, nego i drugih živih bića, tj. ljudskog odnosa prema ne-ljudskim živim bićima i prirodi u cjelini

Nagradu „Krunoslav Sukić“, utemeljenu 2009. godine, dodjeljuje Centar za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, želeći pridonijeti „vidljivosti solidarnog, dosljednog, posebno kreativnog i hrabrog djelovanja pojedina i pojedinki u sprječavanju nasilja, umanjivanju društvenih nepravdi te građenju demokratskog društva utemeljenog na kulturi nenasilja“.

**Sve dok se krug suosjećanja ne proširi na sva živa bića, čovječanstvo neće postići mir,
*Albert Schweitzer***

Jasno je da je, u sredini koja je opterećena brutalnim nasiljem koje se zbivalo tijekom i poslije rata 1991.-1995., nagrada bila dodjeljivana onima koji su doprinikli pomirenju, razumijevanju i dijalogu unutar i između zajednica podijeljenih ratnim i poratnim zbivanjima, odnosno onima koji su se jasno i glasno očitovali protiv nasilja motiviranog etnonacionalnom, religijskom, rasnom i rodnom isključivošću i mržnjom.

Međutim, u obrazloženju nagrade „Krunoslav Sukić“, Centar za mir,

nenasilje i ljudska prava kaže i to da se nagrada dodjeljuje „za promicanje mirotnorstva, nenasilja i ljudskih prava u čast jednog od svojih osnivača, mirovnog aktivista i humanista Krunoslava Sukića, čije je obrazovanje, znanje i djelovanje bilo motivirano prepoznavanjem i uvažavanjem dostojanstva, integriteta i prava svakog čovjeka, pa i šire – svakog živog bića i svega stvorenoga“. Time se, s pravom, sugerira da je poštovanje mira, nenasilja i prava nešto što se tiče ne samo ljudi i međuljudskih odnosa, nego i drugih živih bića, tj. ljudskog odnosa prema ne-ljudskim živim bićima i prirodi u cjelini.

Nacionalizam, rasizam, seksizam i drugi pogledi ili ideologije koji počivaju na isključivanju i diskriminaciji te dovode do nasilja – jednako kao i ekonomski i politički interesi koji dovode do ratova kao radikalnog i ekstremnog nasilja – stalno trebaju biti pod lupom i one koji se navedenim pojavama izravno suprotstavljaju treba na odgovarajući način istaknuti i nagraditi. No gore navedeno proširenje razumijevanja mira, nenasilja i prava „dostojanstvom integritetom i pravom svakog živog bića i svega stvorenoga“ također treba biti uzeto u obzir, pri čemu se možemo pozvati na nekoliko ilustrativnih i reprezentativnih stavova: Albert Schweitzer, njemački filozof, teolog, muzikolog, liječnik, humanitarac, mirovni aktivist i dobitnik Nobelove nagrade za mir, rekao je: „Sve dok se krug suosjećanja ne proširi na sva živa bića, čo-

vječanstvo neće postići mir“; Rachel Carson, američka biologinja i ekologistica, rekla je: „Nećemo postići mir među ljudima sve dok se njihova srca budu oduševljavala ubijanjem drugih živih bića“; Will Tuttle, američki animalistički aktivist i pisac, rekao je: „Ljudski krug nasilja neće biti zaustavljen sve dok ne zaustavimo nasilje koje mu stoji u podlozi, a to je nemilosrdno nasilje koje činimo nad životinjama“.

Dodjeljivanjem Priznanja „Krunoslav Sukić“ nekome čije je djelovanje „motivirano prepoznavanjem i uvažavanjem dostojanstva, integriteta i prava svakog živog bića i svega stvorenoga“ veliki je pomak u razumijevanju mira, nenasilja i prava, a Luka Oman, predsjednik udruge „Prijatelji životinja“, nedvojbeno je jedna od ključnih osoba u tom procesu u Hrvatskoj.

**Ljudski krug nasilja neće biti zaustavljen sve dok ne zaustavimo nasilje koje mu stoji u podlozi, a to je nemilosrdno nasilje koje činimo nad životinjama,
*Will Tuttle***

Dodjeljivanje Priznanja „Krunoslav Sukić“ Luki Omanu čije je djelovanje „motivirano prepoznavanjem i uvažavanjem dostojanstva, integriteta i prava svakog živog bića i svega stvorenoga“ veliki je pomak u razumijevanju mira, nenasilja i prava

Udruga „Prijatelji životinja“, osnovana 2001. godine, prva je i do danas najpostojanija i najaktivnija organizacija u Hrvatskoj koja je nadišla granice zaštite određenih ne-ljudskih životinja, točnije tzv. kućnih ljubimaca, te se posvetila osmišljenom promoviranju dostojanstva i prava svih ne-ljudskih životinja s obzirom na sve sfere u kojima kolidiraju interesi ljudi i ne-ljudskih životinja.

Kontinuirano senzibiliziranje i educiranje javnosti u pogledu iskorištavanja, mučenja i ubijanja ne-ljudskih životinja, javno zagovaranje prava ne-ljudskih životinja, neprocjenjiv angažman u procesu donošenja dva zakona o zaštiti životinja (2007. i 2015.) te drugi oblici borbe za prava ne-ljudskih životinja – dopuštaju nam zaključiti da su „Prijatelji životinja“ bili

najartikuliraniji i najsnažniji glas u prilog onima čiji se glas, zahvaljujući nasljeđu antropocentričke kulture, ne čuje i ne broji.

**Hrabro koračati
malim koracima
prema velikom cilju:
svijetu bez nasilja
koji počiva na načelima
suživota i mira**

Luka Oman, kao osnivač i sada već višedesetletni predsjednik udruge „Prijatelji životinja“, s razlogom je

postao simbolom borbe za prava ne-ljudskih životinja, jer rijetko se na civilnoj sceni nalazi tako neumornu osobu i osobu koja je toliko beskompromisna u pogledu vlastitih stavova, a opet spremna na razgovor s onima sa čijim se stavovima u osnovi ne slaže.

Posebno treba pohvaliti upornost i strpljivost „Prijatelja životinja“ i Luke Omana jer, u krajnje nepovoljnim okolnostima, oni se nisu samo oduprli malodušnosti svojstvenoj aktivizmu, koji u pravilu zahtijeva mnogo napora za skromne rezultate, nego su također hrabro koračali malim koracima prema velikom cilju, a to je, u konačnici, svijet bez nasilja i svijet koji počiva na načelima suživota i mira. ■

ZA DIJALOG U KONTEKSTU OTPORA DISKRIMINACIJI I ISKLJUČIVANJU – podsjećanje na nenasilje

Ana Raffai

Uvodničarski tekst za tribinu povodom pete obljetnice dodjele priznanja „Krunoslav Sukić“, 9. prosinca 2013.

Nedvojbeno, poziv na dijalog u aktualnom društvenom kontekstu u HR poziv je na dijalog u kontekstu otpora, javnog zalaganja za vrijednosti ljudskih prava i protiv isključivanja

Svi se posvadiše, riječima pobiše i sad ti piši o dijalogu i nenasilju...

„Neki odgovori na izazove izgradnje mira, integracije i solidarnosti u Hrvatskoj“. Smišljala sam sjedeći pred naslovom ove tribine, što bi to bila u njemu moja podtema. Zнала sam da želim govoriti vezano uz ključne riječi dijalog i

i savnutim tijelom pokazati svoj stav slušanja i prihvaćanja sugovornika, koji je, kako piše Christof Ziemer u svojoj pjesmi posvećenoj Kruni, „trebao vremena kada govori, a kada drugi govore, imao vremena“¹ i tako pleo međusobno poštovanje u odnosu ravnopravnih osoba.

Podijelit ću s Vama nekoliko misli kako bismo razgovorom tražili odgovore na postavljena pitanja našeg doprinosa miru, integraciji i solidarnosti u društvu. Moj neposredni cilj je **podsjećati: želim podsjetiti** što može poslužiti kao orijentir, što bi moglo pomoći da se oslobodimo iz zapletanja u nasilje kako bismo svoje ponašanje upravljali prema nenasilnom.

Podsjetnici su poput reflektora. Oni usmjeravaju pažnju na umijeće mira koje je prepoznatljivo kada znamo povezati stav i vještinu te je vrijednost koju branimo u skladu s načinom na koji je branimo. Tako naše ponašanje pokazuje, kako izgleda ta vrijednost, odnosno u što zapravo vjerujemo. Ponašanje je toliko važno budući da je nenasilje relativno, kaže jedan francuski filozof (Muller) uvijek u odnosu prema konkretnim ljudima i konkretnoj prilici za koju je skrojen kao primijenjen odgovor na ugrozu nasilja, na strah ili nemoć pred težinom i neredom koji nasilje generira. Istovremeno podsjetit ću na neke ljude koji su uspjeli živjeti to umijeće i time potvrditi da je put nenasilja moguć.

¹ ZIEMER, Christof, pjesma „Pohvala laganosti mirotvoraca – za Krunu“

Kada smo sredinom studenog o.g. kao inicijativa Vjernici za mir u Islamskom centru u Rijeci predstavljali *Deklaraciju vjernika i vjernica za mir*, pozvala sam prisutne članove i članice ove inicijative da ustanu kako bi ih gosti tribine prepoznali, s namjerom da vide tko stoji iza teksta Deklaracije. Na moj poziv neka ustanu vjernici za mir ustala je cijela dvorana. To je bio jedan od najdirljivijih trenutaka večeri. Spominjem uvodno ovu scenu kako bih prizvala u svijest da u mnogim ljudima postoji negdje čežnja za mirom, nenasiljem te valja pretpostaviti da se i odgovor na pitanja izgradnje mira, kako ih postavlja naslov ove tribine, skriva u ljudima. Kako god da se ti isti ljudi pokazali u svojim sukobima,

Dijalog je oblik djelovanja u stavu otpora protiv diskriminacije.

nenasilje, no teško su mi nadolazile točne riječi. Kako zagovarati nenasilje i dijalog dok u javnosti prevladava ozračje kontaminirano frustracijom i nasiljem? Bitke su iz svih raspoloživih verbalnih oružja, doduše, nešto utihnule, ali još uvijek sam podobro zahvaćena nemirrom. Kako progovoriti o **čežnji za dijalogom i nenasiljem?**

S druge strane, nije li upravo danas vrijeme i obaveza nagovarati na nenasilje i dijalog? Kao povod neka nam posluži Međunarodni dan ljudskih prava i peta obljetnica dodjele priznanja „Kruno Sukić“. Dijalog i nenasilje su dvije riječi koje poput epskih epiteta vežem uz Krunu kakvog ga poznajem, koji je znao

Umijeće mira: kada znamo povezati stav i vještinu te je vrijednost koju branimo u skladu s načinom na koji je branimo

ima nešto što je klica nenasilja u svakom čovjeku. Tu klicu želimo podržati i posvijestiti kako bi jačala samosvijest da smo sposobni za dijalog i nenasilje. Mi možemo postajati djelotvorni alati

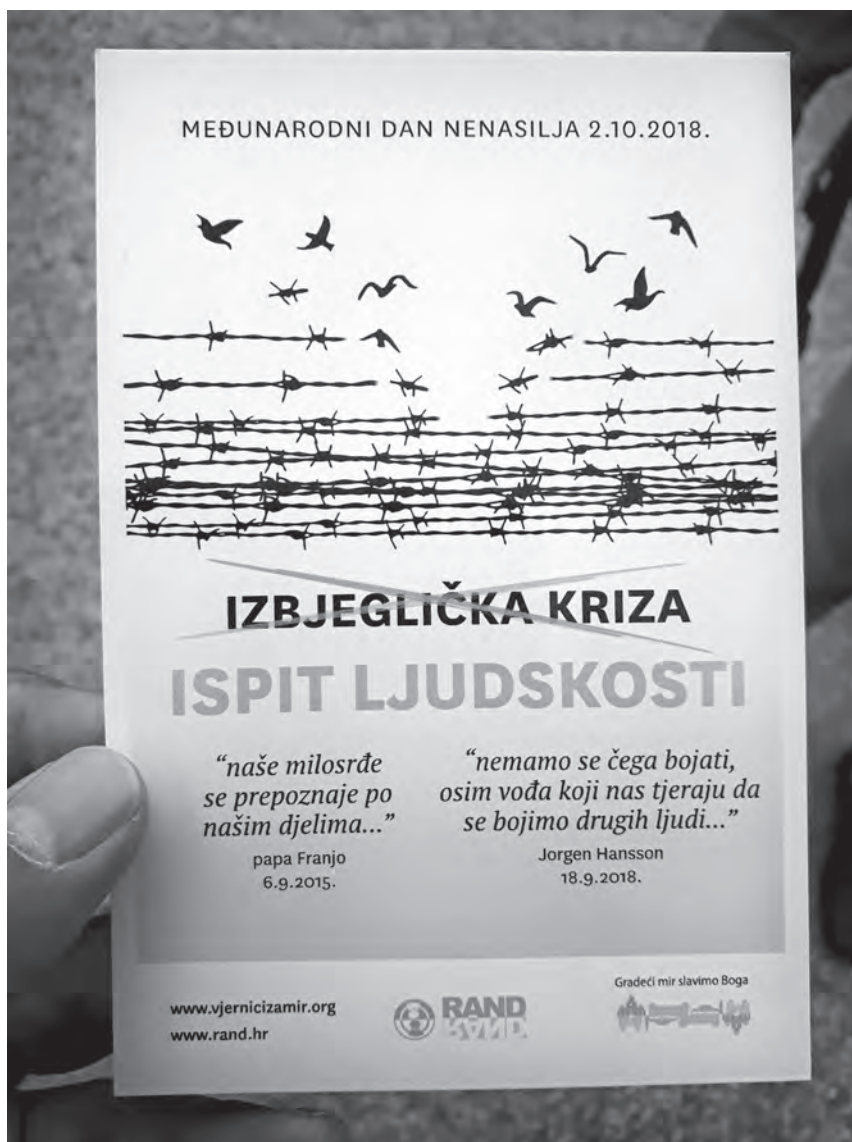
izgradnje mira te, kako kaže Hildegard Goss Mayr, snagom ljubavi i istine pobijediti mržnju i nasilje.

Mimetika nasilja

Nedvojbeno, poziv na dijalog u aktualnom društvenom kontekstu u HR poziv je na dijalog u kontekstu otpora, javnog zalaganja za vrijednosti ljudskih prava i protiv isključivanja. Dijalog je oblik djelovanja u stavu otpora protiv diskriminacije. Strah od legitimiranja isključivosti i diskriminacije više je nego opravdan: ne samo zbog znanja kakve posljedice je ostavilo legitimiranje isključivosti u fašizmu 20. stoljeću, nego i zbog posljedica koje trpimo iz zadnjeg rata u regiji, kojega smo većina i svjedoci. Poziv na dijalog u kontekstu otpora takvoj diskriminaciji svjesno je usmjerenje ponašanja i stava pojedinaca i grupa koji se uključuju u društvene sukobe da u sebi i svojim strategijama izgrađuju imuni sustav naspram onoga što **Rene Girard** naziva „mimetikom nasilja“. Naime, suprotstavljanje nasilju koje nije osvijestilo niti razvilo strategije nenasilnog otpora u opasnosti je da i samo brzo padne pod utjecaj nasilja kojem se suprotstavlja, da ga počinje oponašati te nakon nekog vremena i sliči onomu protiv čega je ustalo. Klasičan primjer mimetike nasilja ratni je sukob u kojem sama činjenica obrane ne štiti od oponašanja napadača, kako iskustvo pokazuje. Drugi primjer su aktualne polemike u kojima rat riječima, govor mržnje, vrijeđanje, a još više prezir, odbacivanje nisu pridržani samo jednoj strani u tom sukobu. Poziv na stav dijaloga, na rizik empatije prema protivniku poziv je na otpor oponašanju nasilja kojem se suprotstavljamo javnim govorom.

Dijalog kroz primjer Ericha Frieda

Kada se danas zalažem za dijalog i put nenasilja, pozivam se na Ericha Frieda, Židova koji je izgubio obitelj u nacističkom pogromu, a svejedno je smatrao da ima smisla razgovarati s osobom koja zagovara istu ideologiju koja je pokosila njegovu obitelj.

Upravo zbog toga da ne podlegnemo matrici nasilja podsjećam na Gandhijev aksiom nenasilja „**budi promjena** koju

Preziranjem upadamo u najneplodniji odnos prema ljudima

želiš vidjeti u svijetu“ koji je njemački Židov, pjesnik **Erich Fried** izrazio u pjesmi „Würde“: „gdje nema slobode, ti si sloboda, gdje nema dostojanstva, ti si dostojanstvo, gdje nema topline, niti blizine čovjeka i čovjeka, ti si blizina i toplina, srce svijeta koje srca nema.“ („Wo keine Freiheit ist, bist Du die

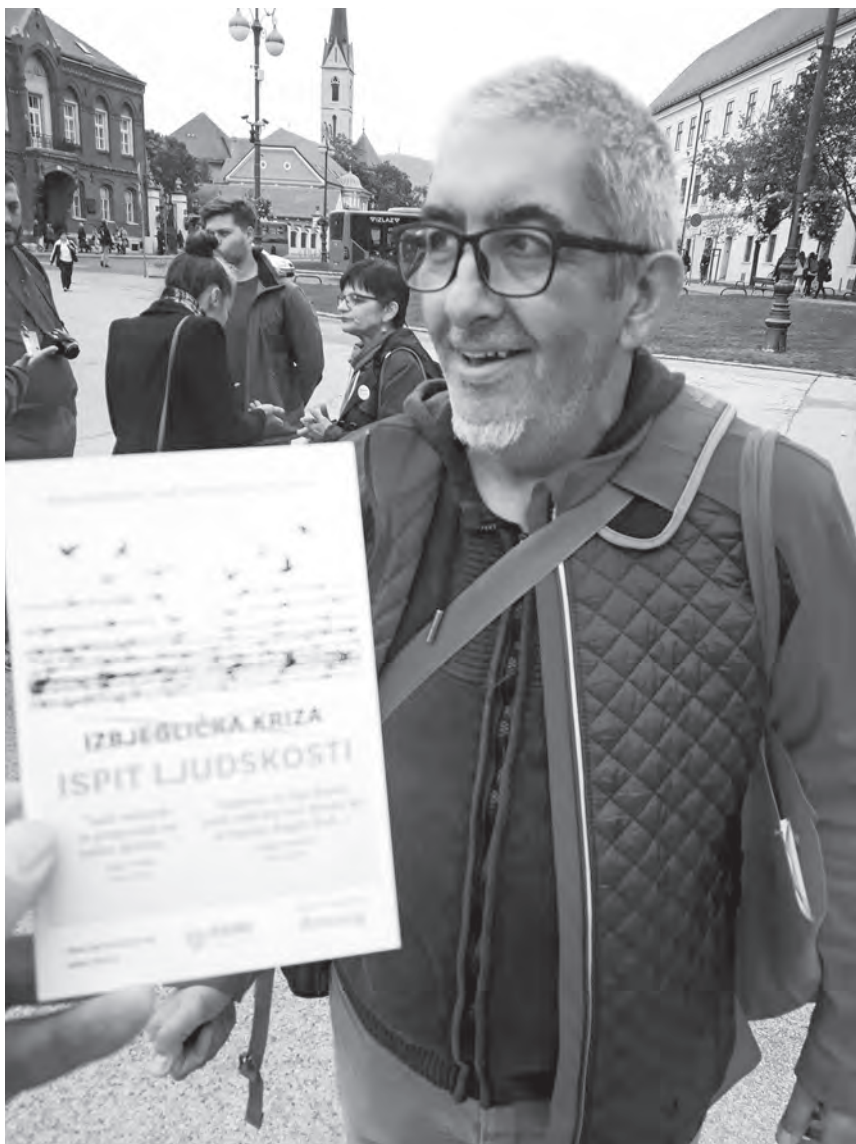
Freiheit/ Wo keine Würde ist, bist du die Würde/ Wo keine Wärme ist, keine Nähe von Mensch zu mensch, bist Du die Nähe und die Wärme, herz der herzlosen Welt.“)

Za njemačku ljevicu druge polovice prošlog stoljeća Erich je Fried autoritet osobito zbog britke kritike militarizma, uključujući i okupacijsku politiku Izraela, zemlje koji voli kao svoju domovinu, a ipak u pjesmi „Čuj Izraele“ piše: „kada ste bili proganjeni, bio sam jedan od vas. Kako da to i ostanem kada ste postali progonitelji?“²

Erich Fried Židov je čija obitelj je desetkovana u nacističkom režimu, bio je svjedok mučenju i pogubljenju svog oca, sam je za dlaku izmakao smrti. Iz

•••

² Als wir verfolgt wurden, war ich einer von euch. Wie kann ich das bleiben, wenn ihr Verfolger werdet?

Ana i Otto Raffai – Međunarodni dan nenasilja 2018 ispred katedrale u Zagrebu

američkog egzila vratio se u svoj jezik, njemački, koji definira kao svoju domovinu. Važan instrument njegovog političkog djelovanja upravo je dijalog. Antologijski je primjer njegova posjeta zatvoreniku, mladiću koji je bio osuđen na 4 godine zatvora zbog prakticanja nacističke ideologije. Fried je smatrao da je zatvor kontraproduktivan, da će samo učvrstiti mladića u njegovim neonacističkim stavovima. Umjesto izolacije Fried se odlučuje za komunikaciju što su mu neki njegovi istomišljenici na ljevici zamjerali. Fried je posjetio je mladića u zatvoru, govorio mu o onome što je proživio u Hitlerovo vrijeme, pričao mu o članovima svoje obitelji koji su stradali. Nije zabilježeno što je u tom razgovoru kazao njegov sugovornik, mladi neonacist. Zabilježeno je samo

da je nakon tog razgovora komentirao kako sada zna da je ipak stradalo 6 milijuna Židova, što očito prije nije vjerovao. A povjerovao je pjesniku jer „Fried

Prezirući čovjeka padamo upravo u glavnu pogrešku naših protivnika

nikad ne laže“.

Primjer Ericha Frieda je obvezujući koliko god u konkretnom trenutku djeluje nestvaran za oponašanje. Mjesto od-

luke za nenasilje izbor je prekoračenja demarkacijske linije koja dijeli „naše“ od naših protivnika i koji u pravilu prati neslaganje iz redova vlastite grupe.

Protiv prezira – apel Dietricha Bonhoeffera

Pretpostavka je za korake prema dijalogu otpor protiv prezira drugih ljudi

U svom djelu „Otpor i predanje“, evangelički teolog koji je organiziranje Ispovijedajuće crkve protiv nacističkog režima platio životom jer je egzekutiran krajem II svjetskog rata, Dietrich Bonhoeffer upozorava: „Mi smo skloni preziranju ljudi. Znamo dobro da na to nemamo nikakva prava i da time zapadamo u najneplodniji odnos prema ljudima. [...]prezirući čovjeka padamo upravo u glavnu pogrešku naših protivnika. Onaj tko prezire nekog čovjeka neće moći od njega nešto stvoriti.“³

Bonhoeffer nastavlja ovu misao o nedopustivosti prezira te zaključuje, kao i Goss Mayr, kako je jedini pristup drugom čovjeku koji je dostojan ljudskog imena želja da se bude s drugima zajedno. To pravilo ne prestaje važiti u situacijama sukoba. Nevjerojatno je da ga možemo tako lako zaboraviti. I da možemo vjerovati kako će neslaganje s mišljenjem drugoga brže polučiti pobjedu vlastitog mišljenja ako protivniku uskratimo uvažavanje. Kao da će etikete ili vrijeđanje išta pomaknuti u odnosu nerazumijevanja. Kao da nemamo pameti da shvatimo da vrijeđanje samo produbljuje jaz, da interpretacije samo učvršćuju drugu stranu u onome s čime se mi ne slažemo. Radi uključivosti, radi dijaloga važno je podsjećati kako nikada i pod nikojim uvjetima nemamo pravo na prezir i omalovažavanje. Niti kada sami uvredu primimo. Nismo pod zakonom nužde i ne moramo reagirati na impulse izvana. Konstitutivna karakteristika osobe je sloboda, sloboda izbora i ta karakteristika treba usmjeravati naš odnos prema zakonu / impulsima izvana. Mi možemo, ali ne moramo vratiti istom mjerom. Ispravnost našeg djelovanja ne proizlazi iz onoga na što smo

³ BONHOEFFER, D (1993.), Otpor i predanje, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, str. 17

isprovocirani reagirali, nego iz onoga što kao vrijednosti zastupamo.

Nadalje, dobit ovoga stava nenasilja koji slijedi postulat „budi strog prema problemu, ali možeš biti blag prema osobi“ dobit je u diferenciranom promatranju: odnos prema protivniku koji uključuje uvažavanje dopušta da se on mijenja, dopušta da vidimo njegove dobre strane. Dopušta sućutno slušanje, empatiju, što je sve priprema i alat dijaloga.

Nenasilje vs revolucija prema Tolstoju

„Ljudi koje međusobno veže obmana tvore nešto nalik na čvrsto zbijenu masu... Sve su revolucije samo pokušaji da se ta masa razbije nasiljem.“

Obično nema većih prigovora empatičnosti u svakodnevnom životu. Isprobana kao alat nenasilja, smatra se empatija korisnom vještinom za rješavanje međuljudskih sukoba. Sumnja raste kada se o empatiji razmišlja u makropolitikom kontekstu. Nepovjerenje prema nenasilju, koje doduše funkcionira na mikrorazini, ali se ne smatra relevantnom strategijom u javnopolitičkim sukobima/kontekstu, pokazuje da je slabo poznato kako je upravo uzajamna povezanost *ahimse* i *satyagrahe* bitna za Gandhijev i kasnije Kingov koncept nenasilnog otpora. Ako je *ahimsa* (doslovno značenje „da nikome ne naudim“) pretpostavka efikasnog nenasilja, onda je neophodno umrežiti dvije razine, makro i mikro, razinu osobnog i razinu društvenog. Snaga nenasilja proizlazi iz osobnog opredjeljenja da se u svakom slučaju, a ne samo onom jednostavnijem, odbaci nasilje pa makar se činilo u trenutku odluke da gubimo zauzete pozicije. Obrana sebe na račun drugoga otvara vrata nasilju. Uspijemo li u trenutku kada smo pred zidom i mislimo da nam je jedini izlaz u povredi drugoga radi svoje obrane zastati i izabrati otpor, usmjerili smo se prema nenasilnom odgovoru na napad. Prema **Tolstoju**, koji je Gandhija inspirirao i podržao u razvoju koncepta nenasilne strategije, *satyagrahe*, „Svako nasilje: rat, pljačka, smaknuća, nisu posljedica prirodnih sila, nego su djelo

zabludjelih ljudi lišenih istine.[...] Ljudi koje međusobno veže obmana tvore nešto nalik na čvrsto zbijenu masu. [...] Sva razumna djelatnost čovjeka usmjerena je na uništenje te zbijenosti. Sve su revolucije samo pokušaji da se ta masa razbije nasiljem. [...] Ljudi po njoj

Obrana sebe na račun drugoga otvara vrata nasilju Ako zaista želimo mir, moramo početi na našoj strani

tuku; međutim, pokušavajući je razbiti, oni je samo kuju.“⁴. Potrebno je, prema Tolstoju, činiti suprotno, izbjavljati pojedince, postepeno, jednog po jednog iz mase uklještene u nasilje, pokazujući drugačijim ponašanjem što smatramo da je izgrađujuće i što preobražava odnose ili njegovim riječima: „unoseći svjetlo u svijest svakog čovjeka“.⁵

Jednostrano za mir – politički princip Dorothee Sölle

Odluka da se zalažemo za dijalog, za koherenciju stava i ponašanja koja se onda prepoznaje u nenasilnom djelovanju ovisi o svakoj osobi, a ne o izvanjskim okolnostima.

Pozvani smo da sa svoje strane pokrenemo dijalog. Zbog svojih razloga, usprkos nasilju oko nas. Dijaloški stav nam nitko ne može oduzeti, u svakoj situaciji možemo ga njegovati. Zauzimanje za dijalog traži da ulažemo više napora kada izvana pristižu napadi. Nasilje isisava iz pojedinca i zajednice ogromnu energiju. Tim više ima smisla sa svoje strane, unilateralno graditi

⁴ TOLSTOJ, Lav Nikolajevič (2012.). U što vjerujem?, Zagreb: Vbz str. 155.

⁵ isto

odnose prihvaćanja. Ideja unilateralnog zalaganja za mir potječe od teologinje Dorothee Sölle koja smatra: „Ako zaista želimo mir, moramo početi ondje gdje se nalazimo, na našoj strani, a ona može biti samo jedna“.⁶ Ovaj princip unilateralnosti – jednostranosti primjenjujem na dijalog. Zagovaram dijaloški stav koji se oslobađa uvjetovanosti ako – onda, ako oni onda ćemo i mi. U tom smislu dijaloški stav ne ovisi o ponašanju drugih u sukobu. To znači kormilarenje sukobom i energijom nasilja prema rješavanju problema. U tom procesu drugi ljudi prestaju predstavljati smetnju koju treba otkloniti, nego se mogu prepoznati kao oni koji zajedno s nama čine konkretnu situaciju prilikom za stvaranje prostora za druge u svom sustavu vrijednosti i da konačno u sebi, i na taj način preuzmemo odgovornost za mir koje je naše zajedničko dobro.

⁶ SOELLE, D (1982.). Aufrüstung tötet auch ohne Krieg, Stuttgart: Kreuz Verlag, str. 83 i sl.

Ana Marija i Otto Raffai

dobitnici su Nagrada za promicanje mirotvorstva, nenasilja i ljudskih prava „Krunoslav Sukić“ 2012.g. za produbljivanje razumijevanja nenasilja i osnaživanje ljudi i zajednica za nenasilno djelovanje povezujući pri tomu duhovnost, nenasilje kao stav i djelovanje, otvoreni dijalog i međuvjerski suradnju te cijeloživotno učenje. Ana Marija Raffai je zajedno s Jadrankom Brnčić i Vesnom Zovkić dobila Priznanje „Krunoslav Sukić“ 2017.g. za njihovo djelovanje koje osnažuje vjernike u javnom izražavanju neslaganja s onim porukama iz crkve protivnih poruci vjere, ravnopravnosti, solidarnosti i pravедnosti.

Ana Marija Raffai je profesorica francuskog jezika i književnosti, teologinja, doktorirala iz područja teologije nenasilja „NENASILJE U TEOLOGIJI OSLOBOĐENJA DOROTHEE SÖLLE, mirovna aktivistica i trenerica nenasilnog djelovanja.

POVJERENJE

Pišu Zoran Grozdanov i Nebojša Zelić

Povjerenje predstavlja alat kojim stvaramo nove identitete, neprestano se mijenjajući u susretu s drugim pa i tuđim identitetima

Povjerenje je vrlo krhka, ali nužna stvar za normalan odnos među ljudima. Mnoge druge društvene vrline ovisit će o određenom stupnju međusobnog povjerenja. Na primjer, tolerancija. Tolerancija podrazumijeva da imamo negativan sud o vjerovanjima, stavovima ili ponašanju neke osobe. Upravo zato tu osobu toleriramo; kada ne bismo imali negativan sud onda bi bilo čudno reći da ju toleriramo. No, tolerancija je moguća samo ukoliko imamo povjerenja u drugu osobu da nam neće nanijeti kakvu štetu. Ukoliko nemamo barem minimalno povjerenje u drugu osobu teško da bismo mogli tolerirati njene stavove ili ponašanje. Slična je stvar sa solidarnošću. Solidarnost podrazumijeva da smo spremni

podnijeti neke žrtve ili trošak da bi nekome drugome bilo bolje. No, ukoliko samo mi podnosimo trošak, a drugi ne, tada nećemo nikome pomoći pa će i naša žrtva biti bezrazložna (naravno, to podrazumijeva da je boljitak moguć

samo uz kolektivno djelovanje). Solidarnost vrlo često podrazumijeva da imamo povjerenja u druge da će i oni podnijeti svoju količinu troška da bi svima bilo bolje.

Bez određenog stupnja povjerenja i tolerancija i solidarnost bili bi teško održivi pa čak i iracionalni.

Slobodan identitet dovoljno je snažan da bude podložan promjenama

Povjerenje je vrlo kompleksan koncept i teško ga je definirati. U svakom slučaju podrazumijeva da je to očekivanje određenog ponašanja od strane druge osobe, a da druga osoba ima diskrecijsku moć nad svojim ponašanjem. Nešto kao oklada oko ponašanja druge osobe nad kojom nemate kontrolu. Nužna stvar kod povjerenja je dakle isključe-

Nebojša Zelić i Zoran Grozdanov – dijaloške tribine *Religija i javnost*

Zoran Grozdanov i Nebojša Zelić dobitnici su Priznanja „Krunoslav Sukić“ KNJIGA GODINE 2018 kao urednici publikacije „Vjera u dijalog: sekularno i religijsko u razgovoru“, Centar za kulturu dijaloga i Ex libris, 2017. Fotka naslovnice

Knjiga sadrži predavanja i razgovore proizašle iz ciklusa javnih predavanja i tribina Religija i javnost na Filozofskom fakultetu u Rijeci koji su se održavali od rujna 2014. do svibnja 2015. godine. Drugo izdanje, 2018. g., posvećeno je jednom od sugovornika, Predragu Luciću, koji je dao i naslov ovoj knjizi, a time i smisao cijele knjige - da je jedina vjera koju svi možemo prihvatiti, vjera u dijalog.

dr.sc. Zoran Grozdanov doktor je znanosti iz područja filozofije, teolog, prevoditelj, urednik u izdavačkoj kući Ex libris i docent na Centru za protestantsku teologiju Sveučilišta u Zagrebu.

dr. sc. Nebojša Zelić docent je na Filozofskom fakultetu, Odsjeku za filozofiju u Rijeci. Drži nastavu iz kolegija vezanih uz filozofiju politike. Objavljivao je u domaćim i stranim časopisima.

nje kontrole. Kada imamo kontrolu nad nekim onda nam ne treba povjerenje. Jednako se to odnosi i na jamstvo. Posjedovanje potpunog jamstva i sigurnosti da će druga osoba nešto učiniti isključuje odnos povjerenja. S druge strane, također, povjerenje nije niti slijepa vjera u drugu osobu ili puko predviđanje ponašanja. Povjerenje mora biti utemeljeno u nečemu kao što su neke prethodne informacije ili iskustvo. U stvari, povjerenje je neko poopćeno očekivanje ljudske dobronamjernosti. Djelovati na temelju povjerenja znači imati dispoziciju djelovati tako da se ne odvajaju unaprijed uvijek potencijalne negativne posljedice povjerenja. Povjerenje dakle uvijek uključuje mogućnost pogreške, uvijek pretpostavlja mogućnost izdaje povjerenja. Iz tog je razloga ono vrlo krhko.

Teško ga je uspostaviti, a vrlo jednostavno izgubiti.

Povjerenje u našem društvu

Kako stojimo s povjerenjem u našem društvu i, napose, zašto nam je povjerenje uopće važno? U odnosima povjerenja, dolazi do ostvarenja ili barem mogućnosti ostvarenja slobode osobe ili skupine ljudi s kojima smo u odnosu. Povjerenje nužno podrazumijeva slobodu djelovanja jer povjerenje podrazumijeva da je osoba slobodna djelovati i onako kako nama ne odgovara. Također, kad govorimo o slobodi, govorimo i o slobodi življenja svojega vlastitoga identiteta, bez obzira radi li se o svjetonazorskim, spolnim, vjerskim, klasnim ili drugim identitetima. Život u slobodi podrazumijeva i određeni stupanj ranjivosti prema drugoj zajednici ili osobi. Za razliku od povjerenja, nadzor tu ranjivost ukalupljuje u razne sustave pravila i čvrstih vodilja. Povjerenje dopušta mogućnost te ranjivosti jer ono u potpunosti ovisi o sposobnosti i mogućnosti druge osobe ili zajednice da zloupotrijebi tu ranjivost. I stoga sama prisutnost ranjivosti zahtijeva međusobni odnos povjerenja, da se one neće zloupotrebljavati, ili ako se radi o pravima, da se neće umanjivati. Dakle, kada govorimo o povjerenju, zapravo govorimo o slobodi. Sloboda koja je utkana u sam temelj naših bića i koja predstavlja cilj naših života. Sloboda, kako se običava govoriti, ne predstavlja samo slobodu življenja, postavljajući granice oko svojega identiteta koje druga osoba ili zajednica ne smije prekoračiti kako ne bi narušila tu moju slobodu. Upravo suprotno, sloboda predstavlja uključenje drugoga u vlastiti identitet i zajedničko stvaranje novoga identiteta. Sloboda nije restriktivna, već ekspanzivna kategorija. Stoga, povjerenje predstavlja alat kojim stvaramo nove identitete, neprestano se mijenjajući u susretu s drugim pa i tuđim identitetima.

Možemo li govoriti o visokom stupnju povjerenja u našem društvu? Socijalna, svjetonazorska, spolna stratifikacija pripadnika našega društva ne govori tome u prilog. Propusnost između raznih socijalnih statusa, svjetonazorskih identiteta te stupnja prihvaćanja spolnih identite-

ta upravo ide u suprotnom smjeru od onoga kojeg nalaže ostvarenje cilja – slobode identiteta koji će biti dovoljno snažan da bude podložan promjenama, da prihvati u sebe druge identitete bez da ih potire, već da im osigura njihovo širenje, njihovu slobodu.

Povjerenje - sloboda - mogućnost mijene

O povjerenju ovisi naša sloboda i mogućnost mijene, a o kontroli ovisi održavanje postojećega sustava, sumnjičavo prema tuđim identitetima, sustava kojemu je osnova pesimistični stav spram ljudske naravi koja osobu paralizira i onesposobljava je da ostvari svoje najbolje potencijale. Nepovjerenje je u pozadini želje za održanjem jasnog poretka koji isključuje one koji se ne uklapaju. Nepovjerenje u one koji imaju drugu boju kože, drugu seksualnost, druge navike. Nepovjerenje u one koji traže socijalnu pomoć, u one koji traže sklonište i život dostojan čovjeka. Sve to treba kontrolirati. Susjedstva, seksualnost, granice, državnu pomoć. Umjesto kontrole, povjerenje, a time i sloboda.

Jedan od autora ovoga članka smatra da povjerenje u druge ljude u konačnici ishodi iz Božjega povjerenja u sve ljude, a time i mojega vlastitoga povjerenja u one koji me okružuju, ali i koji su mi tuđi. Lako je imati povjerenja u one koji su se dokazali da povjerenje zaslužuju – upravo ovi tuđi identiteti više trebaju povjerenje od naše najbliže okoline jer njima ne pristupamo dokazima o zaslugama povjerenja. Drugi autor pak smatra da povjerenje ishodi iz našeg evolucijskog razvoja i moralnog stava okrenutog k suradnji. Mi smo bića koja ovisе o drugima – od lovaca sakupljača do velikih društava, povjerenje je činilo cement društva i održavalo uvjete u kojima ljudi mogu dostojanstveno i slobodno živjeti.

Forum MIROTVORNA ŠKOLA

- Nenasilje počinje sa mnom

Pišu Sonja Kersten i Igor Đorđević

Ukoliko želimo aktivno pridonijeti konceptu nenasilja u radu s djecom i mladima potrebno je vjerovati te praksom i spoznati kako je moguće ostvariti okruženje i socijalne odnose između vršnjaka, djece i odraslih koji su oslobođeni od nasilja (verbalnog i fizičkog).

Jedan od velikana nenasilnog djelovanja Martin Luther King Jr. izjavio je: „**Postoji jedna neobična stvar oko nenasilja – nitko nije poražen, a svi sudjeluju u pobjedi.**“ Učiti o nenasilju, djelovati nenasilno i podučavati druge o nenasilju u današnjem društvu ne čini se tako jednostavnim zadatkom. Ipak, vrijednosti koje stoje iza tog pojma želimo i trebamo njegovati pogotovo u odnosu prema najosjetljivijim članovima zajednice, djeci i mladima. Obrasce ponašanja – nasilne i nenasilne – stječemo postepeno izborima u različitim životnim situacijama, posebno situacijama sukoba. Djeca ih uče, mijenjaju/prilagođavaju i stječu tijekom odrastanja sve dok vremenom ne postanu dio njihove osobnosti. Nama kao edukatorima iz područja nenasilja ključne su riječi učenje i promjena. Ukoliko želimo aktivno pridonijeti konceptu nenasilja u radu s djecom i mladima potrebno je vjerovati te praksom i spoznati kako je moguće ostvariti okruženje i socijalne odnose između vršnjaka, djece i odraslih koji su oslobođeni od bilo koje forme nasilja (verbalnog i fizičkog). Ključ je u tome da se osobno uvjerimo kako je sukobe, nesporazume i slično moguće rješavati nenasilnim putem, ali iz razloga jer smo se osobno uvjerali da je taj odabir bolji i za nas i za drugu osobu. To iskustvo kasnije možemo primijeniti i prenijeti u obitelj, razred, školu. Iskustvo da smo, usprkos na početku suprotstavljenih ciljeva, uspjeli doći do zajedničkih rješenja koja nadilaze čak i kompromis i očituju se u „zajedničkoj pobjedi“ – vrijedno je kao podloga koja kasnije generira nenasilno djelovanje kao osobni odabir.

Nenasilje počinje sa mnom važna je poruka jer govori o tome da **JA** odlučujem i svjestan sam kako će **MENI** taj odabir omogućiti više razumijevanja i empatije, ljubavi, poštovanja i samopoštovanja, kvalitetnije odnose, mir i razvoj. Do tog razumijevanja djeca i mladi mogu doći jedino iskustvenim učenjem i primjenom nenasilja u svakodnevnom životu. Važno je s njima razgovarati o konceptu

Zajednička pobjeda usprkos na početku suprotstavljenih ciljeva

prava i odgovornosti, njihovoj međusobnoj korelaciji te što ja činim i kako djelujem u svojoj sredini - nenasilje počinje sa mnom, ali prožima i obuhvaća druge te oblikuje našu stvarnost i stvarnost zajednica u kojima živimo.

Zbirka zadataka “Nenasilje počinje sa mnom”

Nama samima važno je imati priliku pronaći inspiraciju i poticaj za kreativnost u radu učeći iz iskustava drugih u trenutku kada nam je potrebno, a ne samo kroz organizirane treninge i seminare

Zbirkom koju predstavljamo nastavnicima, stručnim suradnicima i ostalim zainteresiranim osobama koji rade ili

imaju želju raditi s djecom i mladima u smjeru prevencije i suzbijanja nasilja, željeli smo prikazati naše iskustvo kroz sadržaj, načine i metodologiju rada na prevenciji i suzbijanju nasilja. U sadržaju obrađujemo i prezentiramo, za početak, 8 ključnih tema koje smatramo važnim za cjeloviti pristup ovoj tematici:

1. Identitet
2. Predrasude i stereotipi
3. Sukob
4. Osjećaji i potrebe
5. Nenasilno rješavanje sukoba
6. Nenasilna komunikacija
7. Nenasilno djelovanje – doprinos nenasilju u školi i razredu
8. Dramska pedagogija

Metodologija koja je predstavljena u ovoj zbirci većim dijelom odnosi se na iskustveno učenje u radioničkom, interaktivnom okruženju. Kao poseban prilog ovoj publikaciji ističemo rad na nenasilju kroz dramsku pedagogiju.

Program koji smo opisali početak je rada s djecom i mladima na prevenciji nasilja. Odabrali smo za početak sedam, iz našeg iskustva, najkorisnijih tema koje se vremenom mogu i trebaju nadopunjavati novim temama, ali i produbljivati tijekom cijelog osnovnoškolskog obrazovanja i dulje. Svaka od odabranih tema može biti područje za sebe, odnosno može se kao glavna tema obrađivati na primjer cijelu jednu školsku godinu uz, naravno, obogaćivanje sadržaja i drugim srodnim temama. Drugi pristup bi bio svake godine produbljivati veći broj tema koje procijenite važnim za svoju skupinu.

Radeći sa skupinama različitih uzrasta i s različitim duljinama programa (od jednog polugodišta do više od tri godine) isprobali smo različite pristupe i svi su se pokazali dobrima jer su skupine različite i jer u većini radionica na površinu izlaze ona pitanja i problemi s kojima se skupina i/ili pojedinci pokušavaju nositi ili koje ih brinu, tako da smo u stvari uvijek

radili na onome što je za skupinu važno, a kroz različite teme i aktivnosti.

Ova je zbirka nastala iz naše želje da svoje iskustvo polako počnemo dijeliti i na ovaj način, jer je i nama samima važno imati priliku pronaći inspiraciju i poticaj za kreativnost u radu učeći iz iskustava drugih u trenutku kada nam je

potrebno, a ne samo kroz organizirane treninge i seminare.

Zainteresirani da putem linka preuzmu Zbirku u pdf formatu mogu se javiti na medijacija@medijacija.net., Medijacijski centar "MSvijet".

Forum MIROTVORNA ŠKOLA

Forum MIROTVORNA ŠKOLA neformalna je inicijativa proizašla iz kruga laureata i škola nominiranih za Priznanje „Krunoslav Sukić“ MIROTVORNA ŠKOLA.

Forum za sada okuplja **petnaest škola** i poziva škole koje njeguju mirotvorstvo kao jednu od najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske (članak 3. Ustava RH) te sve druge organizacije, institucije i pojedince koji žele pružiti potporu mirotvornim procesima u školskim zajednicama.

Vizija Foruma MIROTVORNA ŠKOLA obrazovni je sustav u Hrvatskoj i Europi koji razvija kulturu mirotvorstva.

Svrha Foruma MIROTVORNA ŠKOLA **povezivanje** je škola (učenika, nastavnika, roditelja), drugih obrazovnih institucija, organizacija koje rade na izgradnji mira i obrazovanju za mir, lokalnih / regionalnih samouprava koje promiču kulturu mira te stručnjaka iz područja mirotvorstva kako bi unaprjeđivali i razvijali vlastite mirovne potencijale te promovirali i zagovarali razvoj kulture mirotvorstva kroz obrazovanje i suradnju.

Ključna aktivnost Foruma MIROTVORNA ŠKOLA godišnje je okupljanje učenika i nastavnika radi produblivanja razumijevanja mirotvorstva kroz razmjenu i trening, pokretanje pro-

dukcije didaktičkog video materijala SVJEDOCI VREMENA, a plan je u fokus staviti treninge iz nenasilja.

Forum MIROTVORNA ŠKOLA 2017 – održan u Osijeku – dvogodišnji process zaokružen zajedničkom platformom
Forum MIROTVORNA ŠKOLA 2018 – održan u Daruvaru – produblivanje teme nenasilje počinje sa mnom

Škola kao mirotvorna zajednica i model

Članice se Foruma okupljaju imajući u vidu kako će povezivanje, razmjena i suradnja pridonijeti daljem osnaživanju učenika, nastavnika, stručnih suradnika i roditelja koji njeguju i potiču mirotvorstvo kako bi njihove škole postale mirotvorne zajednice i imale mirotvorni učinak u lokalnoj zajednici: „prelijevaju“ svoj utjecaj na zajednicu – postaju modelom i akterom u zajednici u pogledu unaprjeđivanja odnosa, solidarnosti i suradnje s roditeljima i širom zajednicom.

Na institucionalnoj razini očekuju da obrazovni sustav u RH pruži prostor za i potiče model mirotvornih škola. Povezanost na EU razini.

SVJEDOCI VREMENA

Marijan Gubina :“Ne mrzim, ne osuđujem i ne generaliziram“.

Marijan Gubina, dobitnik je Nagrade „Krunoslav Sukić“ 2015 godine za njegov odabir ispravnog življenja kojim postaje primjerom, poticajom i podrškom ljudima oko sebe – mladima, braniteljskoj populaciji, nastavnicima, vjernicima, političarima, umjetnicima...

Marijan Gubina je Ana Frank kojoj se snovi ostvaruju; Marijan je, srećom, zatočeništvo preživio, ali ga se i oslobodio. Izašao je iz

zatvorenosti u strah, povredu, mržnju i neopraštanje i našao svoje mjesto i svoj put. Katarza ili rasteryenje događaju se ponajprije pisanjem, a potom i aktivnim djelovanjem kojim nastoji pridonositi izgradnji svijeta koji je Ana Frank tek sanjala – svijeta slobode od nasilja!

Glas Marijana Gubine :“Ne mrzim, ne osuđujem i ne generaliziram“ čulo je ne znamo koliko učenika i nastavnika u preko

tisuću škola u Hrvatskoj i BiH. Marijan je i dio programa Mir je u našim rukama, aktivan je član Foruma MIROTVORNA ŠKOLA. Njegovo svjedočanstvo je potaknulo učenike i nastavnike Foruma MIROTVORNA ŠKOLA da u svoj način rada ugrade učenje od svjedoka vremena. Forum je pokrenuo snimanje didaktičkih video uradaka po nazivom SVJEDOCI VREMENA, Marijan govori u jednom od prvih!

Priznanje „Krunoslav Sukić“ MIROTVORNA ŠKOLA

Škole su prepoznale da koncept mirotvorne škole daje logički, vrijednosni i odgojni okvir aktivnostima koje provode

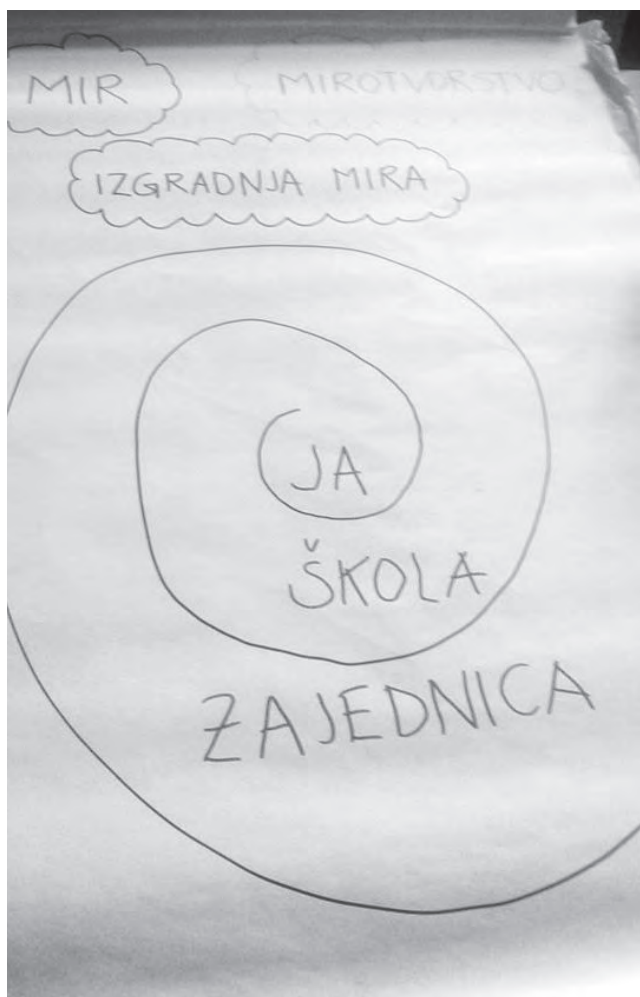
Priznanje MIROTVORNA ŠKOLA je kategorija Priznanja "Krunoslav Sukić" uvedena 2015. g. Namijenjena je osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj koje potiču odgoj za mir, primjenu nenasilnih metoda u rješavanju sukoba, suradnju i aktivno građanstvo te solidarno sudjeluju u unapređivanju života svoje školske i lokalne zajednice.

Poticaaj za uvođenje ovog priznanja Odbor nagrade „Krunoslav Sukić“ dobio je posredstvom učenika i nastavnika dvaju osnovnih škola koje su od svojih lokalnih zajednica bili nominirani

i dobili Priznanje „Krunoslav Sukić“ za promicanje mirotvorstva, nenasilja i ljudskih prava u lokalnoj zajednici. To su OŠ M. Brozović iz Kastava (2011.) i OŠ E. Kumičić iz Rijeke (2014.). Njihova lokalna zajednica i oni sami prepoznali su kako aktivnosti koje provode pridonose kulturi solidarnosti, mirotvorstvu i nenasilju u njihovoj školi i u njihovoj zajednici. Tako su potaknuli Odbor nagrade da ustanovi novu, posebnu kategoriju priznanja –Mirotvorna škola!

Pokazalo se kako koncept koji daje Priznanje MIROTVORNA ŠKOLA neke škole prepoznaju odgovorom na potrebu da cjelokupnost odgojnih nastojanja njihove školske zajednice bude uzeta u obzir, vrednovana te društveno uvažena i priznata, da koncept mirotvorne škole prepoznaju kao svoj identitet ili željeni profil.

Kroz četiri godine za Priznanje MIROTVORNA ŠKOLA nominirana je 51 škola iz četrnaest županija!

Plakat s radionice koji je inspirirao izradu loga MIROTVORNA ŠKOLA

Priznanje MIROTVORNA ŠKOLA:

Ekonomska i turistička škola
Darugar (2015.)

OŠ I. G. Kovačić
Vrbovsko (2016.)

OŠ Hugo Badalić
Slavonski brod (2017.)

SŠ Delnice (2018.)

Ekonomska škola
Vukovar (2018.)

Islamska gimnazija
dr. Ahmeda Smajlovića (2018.)

Izjave učenika

Mir je u našim rukama vidim kao veliku zadaću...

Mir je u našim rukama vidim kao izazov...

Mir je u našim rukama vidim kao priliku...

Mi odlučujemo što želimo...

Što se mene tiče, ta MIROTVORNA ŠKOLA u budućnosti ne bi trebala imati neki značaj, riječ mirotvorna trebalo bi izbaciti, a to bi se mirotvorno podrazumijevalo pod školu kao obrazovnu ustanovu. Škola bi, kao škola, trebala promicati mir i nenasilje u sklopu svog programa.

Radmila Frantal, nastavnica:
Mi smo kurikularna reforma!

MIR JE U NAŠIM RUKAMA - nagradni sudijski posjet Osijeku i Vukovaru

Sedmodnevni sudijski posjet Osijeku i Vukovaru: MIR JE U NAŠIM RUKAMA nagrada je koju dobiva škola dobitnica Priznanja MIROTVORNA ŠKOLA. Program je oblikovan je kako bi bio „vjetra u leđa“ školi koja je već pokazala izvrsnost te je uvijek planirana u suradnji sa školom. Suradnički je poduhvat Centra za mir Osijek, Msvijeta-Osijek, Agencije lokalne demokracije, Udruge Auxilium, Udruge Pobjede i Europskog doma Vukovar

Pohvala laganosti mirotvoraca

Za Krunu

Oni su spori, ne brzi,
oni su spori ali ne tromi,
ne lijeni, ne nemarni, ne slabi.
Oni su spori
ali od onog drugačijeg načina sporosti
koja se zove laganost.

Oni su lagani,
oni su laki ne teški,
oni su tihi, ne glasni,
oni su oprezni, ne nasrtljivi,
oni su spretni, ne nepokretni,
oni su krotki, ne nasilni.

Oni daju sebi vremena,
Oni razmišle prije nego odluče o nečemu.
Oni ne vole prebrze odgovore.
Ako oni govore, trebaju vremena,
ako druge govore, imaju vremena.
Oni znaju da stvari trebaju vremena
da mogu rasti.
Oni znaju da stvari ne mogu dozreti
ako i mi ne dozremo sami..
Oni vole pažljiv dijalog.

Oni idu svojim putem - lagano ali odlučno.
Oni ne mijenjaju stalno svoje mišljenje.
Oni mrze prazne riječi i slijepi aktivizam.

Oni ne vole projekte sa kojim ljude prisile
na nešto što ne vole.
Oni ne rade odmah -
osim ako bilo ko ih treba odmah.
Ako oni rade, onda sa poštovanjem.
Njihov vodilja nije uspjeh nego savjest.

Oni dopuste da ih drugi zaustave
na njihovim zabunama ili greškama.
Slušanje je njima važnije nego suđenje.
Oni ne moraju se pozivati na svoje pravo,
ali ne mogu podnijeti ako drugi trpe nepravdu.
Oni *raduju se s radosnima, u plache s plachnima.*ⁱ
A ako je potrebno, isto tako oni znaju šutjeti
kao prijatelji Joba, koji *sjedoše kraj njega na zemlju
i ostadoše tako sedam dana i sedam noći,*
*but they never said a mumbaling word,*ⁱⁱ
*jer vidješe da je velika njegova bol.*ⁱⁱⁱ
Ako oni vjeruju u Bogu
onda oni ne traže boga
u vihoru ili u potresu ili u ognju,
nađu ga u šapatu laganog i blagog lahora.^{iv}
Ili kao što je rekao nepoznati rabin,
da, kada Mesija dolazi, *on neće promijeniti svijet silom,*
nego će pomaknuti ga samo malo na pravo mjesto.^v
Takav način je i laganost mirotvoraca.

Christof Ziemer

*Pjesma je dar prijatelja povodom pete obljetnice
Nagrade „Krunoslav Sukić“*

- i Rim 12, 15 (preveo ByK Караџић)
- ii Negro Spiritual (u originalu stoji „he“ za Isusa)
- iii Job 2,13 (preveo Antun Sović)
- iv 1 Kr 19,11sl (preveo Antun Sović)
- v Walter Benjamin, Esej o Kafki

Christof Ziemer je jedan od lidera nenasilnog otpora i rušenja komunističkog režima u Istočnoj Njemačkoj